ISSN: 1304-4796
Manisa Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi
Manisa Celal Bayar University Journal of Social Sciences
2026; 24 (1); 147-191

E-Devlet Uygulamaları Bağlamında Dijital Vatandaşlığın İncelenmesi: Bir Araştırma

Ali Tosun[1, 2]

ÖZET

Bu araştırmanın amacı, e-devlet uygulamaları bağlamında dijital vatandaşlık olgusunun, kamu yönetimi perspektifinden değerlendirilmesi ve çeşitli sosyo-demografik değişkenler aracılığıyla incelenmesidir. Kamu yönetiminde vatandaşlık olgusunun dijital boyutunu ifade eden dijital vatandaşlık kavramı, araştırmada teorik bir çerçeve içerisinde ele alınmış ve kavramın ölçülmesine yönelik betimleyici bir yaklaşım benimsenmiştir. Araştırma, 2024-2025 eğitim-öğretim yılı güz yarıyılında bir üniversitede öğrenim gören öğrencilerin dijital vatandaşlık durumlarını ortaya koymayı hedeflemektedir. Nicel araştırma yöntemi çerçevesinde anket tekniği kullanılmış ve 1014 katılımcıdan elde edilen veriler olarak toplanmıştır. Veri toplama aracı olarak dijital vatandaşlık ölçeği ve katılımcılara yönelik genel bilgi formu kullanılmıştır. Araştırmada dijital vatandaşlığın alt boyutları; cinsiyet, aile yapısı, aile gelir düzeyi, en uzun süre yaşanılan yerleşim yeri, öğrenim görülen bölüm, internet kullanım süresi, internet kullanım amacı ve toplumsal farkındalık düzeyi gibi değişkenler açısından analiz edilmiştir. Elde edilen bulgular, genç bireylerin dijital vatandaşlık düzeylerinin orta seviyede olduğunu, özellikle cinsiyet, öğrenim görülen bölüm ve internet kullanım süresi gibi değişkenlerin dijital vatandaşlık boyutlarında anlamlı farklılık yarattığını göstermektedir. Bu sonuç, dijital vatandaşlığın kamu yönetiminde şeffaflık, hesap verebilirlik ve katılım ilkeleriyle ilişkili bir unsur olarak geliştirilmesi gerektiğine işaret etmektedir. Dolayısıyla dijital vatandaşlığın yalnızca bireysel hak ve sorumlulukların bir yansıması değil, aynı zamanda e-devlet hizmetlerinin etkinliği ve kamu politikalarının kapsayıcılığı açısından da kritik bir öneme sahip olduğu söylenebilir. Araştırmada, dijital vatandaşlık bilincinin güçlendirilmesi ve bu kavramın tüm yaş gruplarında yaygınlaştırılmasına yönelik çeşitli öneriler sunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: *Kamu Yönetimi, E-Devlet, Dijital Vatandaşlık, Teknoloji.*

Analysis of Digital Citizenship in The Context of E-Government Applications: A Research

ABSTRACT

The purpose of this study is to evaluate the concept of digital citizenship in the context of e-government applications from a public administration perspective and to examine it through various sociodemographic variables. The concept of digital citizenship, which refers to the digital

[1] İletişim Yazarı: alitosunn@yahoo.com
[2] Dr., Bağımsız Araştırmacı, ORCİD: 0000-0001-7908-964X

(Makale Gönderim Tarihi: 03.07.2025 / Yayın Tarihi:27.03.2026)
Doi Numarası: 10.18026/cbayarsos.1733720
Makale Türü: Araştırma Makalesi

dimension of citizenship in public administration, is addressed within a theoretical framework in this study, and a descriptive approach has been adopted to measure the concept. The study aims to reveal the digital citizenship status of students enrolled at a university during the fall semester of the 2024–2025 academic year. A survey technique was used within the framework of quantitative research, and data were collected from 1,014 participants. A digital citizenship scale and a general information form for participants were used as data collection tools. In the study, the subdimensions of digital citizenship were analyzed in terms of variables such as gender, family structure, family income level, the place of residence with the longest duration, field of study, duration of internet use, purpose of internet use, and level of social awareness. The findings indicate that young people's levels of digital citizenship are moderate, and that variables such as gender, field of study, and duration of internet use create significant differences across dimensions of digital citizenship. This result suggests that digital citizenship should be developed as an element linked to the principles of transparency, accountability, and participation in public administration. Therefore, it can be argued that digital citizenship is not merely a reflection of individual rights and responsibilities but also holds critical importance in terms of the effectiveness of e-government services and the inclusivity of public policies. The study presents various recommendations aimed at strengthening digital citizenship awareness and promoting this concept across all age groups.

Keywords: *Public Administration, E-Government, Digital Citizenship, Technology.*

1. GİRİŞ

Teknolojinin büyük bir gelişim göstermesi, toplumsal alanın farklı yönlerden buna göre şekillenmesine neden olmuştur. Teknolojinin iş hayatı ile özel hayatın önemli bir faktörü haline gelmesi, dijital teknolojilerin ilerlemesiyle doğrudan ilişkilidir. İnternet teknolojileri ile iletişim altyapılarının bu çerçevede yaygınlaşmıştır. Teknoloji bu çerçevede hayatın önemli bir unsuru olarak değerlendirilmektedir. Dijital dönüşümün hayatın her alanında etkili bir faktör olduğu kabul edilmektedir. Bu da bireyleri çeşitli açılardan etkilemektedir (Yıldırım Özmutlu ve Arun, 2025). Özellikle günümüz dijital iletişim teknolojilerinde son 30 yılda birçok yeniliğin bireyi dönüştürdüğü ve değiştirdiği düşünüldüğünde (Özçelik Baloğlu, 2023) bu durum daha belirgin bir hale gelmiştir.

Gelişen teknolojinin etkisi kamusal alanda e-devletin gelişimine ve buna paralel dijital vatandaşlığın önemli bir boyuta evrilmesine katkı sağlamıştır. Teknolojiye bağlı olarak internetin hayatın her alanına girmesi, bireylerin dijital ortamda etkin ve sorumlu bir şekilde var olmalarını zorunlu kılmıştır. Bu durum, dijital vatandaşlık kavramını güncel ve önemli bir konu haline getirmiştir. Dijital vatandaşlık, bireylerin dijital teknolojileri ve verimli bir şekilde kullanarak buna yönelik tutum ve davranışlarda bulunmayı ifade etmektedir. Dijital vatandaşlık, bireylerin dijital dünyada yer alan haklar ve sorumluluklara sahip olmalarını ve çevrimiçi ortamlarda etik, güvenli ve sorumlu bir şekilde hareket etmelerini ifade etmektedir. Rheingold (2012) dijital vatandaşlığı, bireylerin internet üzerinde aktif olarak katılım sağlama yetenekleriyle tanımlar, bu katılımın e-demokrasi ve çevrimiçi etkileşimleri güçlendirdiğini belirtir. Benzer şekilde, Ribble (2011) dijital vatandaşlık kavramını çevrimiçi etik, güvenlik, gizlilik ve dijital hakların korunması gibi unsurlar etrafında şekillendirmektedir. Dijital vatandaşlık, yalnızca bireylerin dijital

teknolojileri kullanma becerisi değil, aynı zamanda toplulukları etkili bir şekilde yönetme ve küresel dijital dünyada sosyal sorumluluklarını yerine getirme kapasitesini de kapsar (Mossberger vd., 2013). Bu kavram, bireylerin internet ve dijital platformlarda haklarını ve sorumluluklarını bilmelerini, dijital ortamda etik davranmalarını ve dijital güvenliği sağlamalarını kapsar. Dijital vatandaşlık, insanların dijital ortamda karşılaştıkları bilgi ve içerikleri eleştirel bir şekilde değerlendirme özelliklerini geliştirmelerinde de ön etkilidir.

Dijital vatandaşlık; dijital erişim, dijital iletişim, dijital okuryazarlık, dijital etik, dijital hukuk, dijital ticaret, dijital sağlık ve dijital güvenlik gibi alt boyutlara sahiptir (Çubukçu ve Bayzan, 2013: 151; Ribble, 2011). Dijital erişim, bireylerin bilgi ve iletişim teknolojilerine ulaşabilme ve bu teknolojileri etkin kullanabilme yetisini ifade eder. Dijital iletişim ise bireylerin dijital ortamlarda etkili ve etik iletişim kurmalarını kapsar. Dijital okuryazarlık, bireylerin dijital bilgileri doğru ve etkili bir şekilde kullanabilme becerisidir. Bu beceri, bireylerin interneti bilinçli ve eleştirel bir bakış açısıyla kullanmalarını sağlar. Dijital etik, bireylerin dijital ortamlarda ahlaki ve etik değerlere uygun davranmalarını ifade eder. Dijital hukuk ise bireylerin dijital ortamlarda yasal hak ve sorumluluklarını bilmelerini ve bu yasalara uygun davranmalarını kapsar. Dijital ticaret (Baht vd., 2016), internet üzerinden güvenli ve etik alışveriş yapma becerisini ifade ederken, dijital sağlık, bireylerin dijital ortamda fiziksel ve psikolojik sağlıklarını koruma bilincini ifade eder. Son olarak, dijital güvenlik, bireylerin kişisel verilerini ve kimlik bilgilerini koruma becerisini kapsar. Güçlü şifreler kullanma, kişisel bilgileri paylaşırken dikkatli olma ve siber tehditlere karşı önlemler alma önem taşır. Dijital vatandaşlığın hak ve sorumluluk boyutu da bulunmaktadır. Dijital haklar ve sorumluluklar, bireylerin dijital teknolojileri yasal çerçevede özgürce kullanabilmesini, çevrimiçi ortamda düşüncelerini ifade edebilmesini ve olası hukuksuzluk durumlarında yasal güvencelere sahip olmasını ifade etmektedir (Yıldız, 2023: 585).

Dijital vatandaşlık, eğitim kurumları başta olmak üzere toplumun tüm kesimleri tarafından benimsenmesi gereken bir kavramdır. Eğitim kurumları, bireyleri dijital ortamlarda bilinçli ve sorumlu davranmaya teşvik etmeli, dijital okuryazarlık ve etik konularında farkındalık kazandırmalıdır. Eğitimde dijital vatandaşlık, öğrencilerin bilgiye erişiminden başlayarak, eleştirel düşünme becerilerinin gelişimine kadar birçok alanı kapsamaktadır. Ancak dijital ortamda çeşitli yasal olmayan durumların da söz konusu olduğu bilinmektedir (Kim vd., 2011). Aynı zamanda, aileler de çocuklarının dijital ortamda güvenli bir şekilde var olabilmeleri için rehberlik etmelidir. Ailelerin çocuklarına dijital medya okuryazarlığı kazandırması ve internet kullanımında dengeyi sağlamaları oldukça önemlidir. Dijital vatandaşlık aynı zamanda bireylerin toplumsal sorumluluklarını da kapsamaktadır. Bireylerin, dijital ortamlarda nefret söylemi, siber zorbalık ve dezenformasyon gibi olumsuz davranışlardan uzak durması ve toplumsal dayanışmayı teşvik etmeleri önemlidir. Bu bağlamda, dijital ortamlarda etik ve sorumlu davranışlar sergilemek, demokratik katılımı artırmak ve toplumun genel refahını desteklemek önemlidir. Dijital platformlar üzerinden yürütülen sosyal sorumluluk projelerine katılım sağlamak, gönüllülük faaliyetlerinde bulunmak ve çevrimiçi dayanışma ağlarına destek vermek, dijital

vatandaşlığın aktif bir boyutunu oluşturmaktadır. Ayrıca, dijital vatandaşlık kavramı çevresel sürdürülebilirlik açısından da önemli bir yere sahiptir. Dijital cihazların ve internet kullanımının çevresel etkileri göz önünde bulundurularak, enerji tasarruflu teknolojilerin tercih edilmesi ve elektronik atıkların doğru bir şekilde yönetilmesi gerekmektedir. Bireylerin, dijital ayak izlerini azaltarak çevreye duyarlı bir dijital vatandaş olma sorumluluğunu taşımaları beklenen bir durumdur.

Teknolojinin gelişimiyle ortaya çıkan dijitalleşme, toplumun her kesiminde hızlı ve köklü bir değişime neden olmuştur (Tekdemir ve Çakmakoğlu, 2024). Özellikle gelişen teknolojilerle birlikte, toplumlar bilişim teknolojilerini etkili kullanma konusunda sürekli bir rekabet içindedir (Altıok ve Kahraman, 2024). Teknolojinin hızla gelişmesi, dijital vatandaşlık bilincinin yaygınlaştırılması toplumsal ve bireysel açıdan büyük önem taşımaktadır. Bu bilinç, hem bireylerin hem de toplumun dijital ortamlarda daha güvenli bir şekilde yer almasına etki etmektedir. Eğitim kurumları, aileler ve toplumun tüm paydaşları, dijital vatandaşlık kültürünün yerleşmesi için önemli paydaşlardır. Bu da farkındalık unsuru ile anlamlı hale gelmektedir. Dijital dünyanın sunduğu fırsatlardan en iyi şekilde yararlanabilmek için bilinçli ve sorumlu bireyler yetiştirmek, geleceğin daha güvenli ve etik bir dijital toplumu için atılacak en önemli adımlardan biridir. Ancak dijital eşitsizliklerin (Çağırkan, 2024) de var olduğu bir alanda dijital vatandaşlık olgusunun da yeterince ilerlemediği kabul edilmektedir. Bu durum vatandaşlık anlayışının gelişim süreci göz önüne alındığında olumsuz bir durum olarak kabul edilmektedir. Dijital vatandaşlığın günümüz kültürü üzerindeki çok boyutlu etkileri; e-demokrasi, e-ticaret, e-sosyalleşme ve e-katılımcılık gibi temel unsurlar çerçevesinde değerlendirilebilir. Bu bağlamda, dijital vatandaşlığın önemli bileşenlerinden biri olan e-demokrasi, hem fiziksel dünyadaki demokratik süreçleri hem de çevrimiçi toplulukların demokratik işleyişini güçlendirmek amacıyla internetin etkin kullanımını ifade etmektedir (Yalçınkaya ve Cibaroğlu, 2019: 1192-1193). Özellikle gelişen teknolojik alt yapılarla birlikte e-devletin de dijital vatandaşlık çerçevesinde dijitalleşen kamu yönetimi süreçlerinde birbirini tamamlayan iki temel unsur olduğu görülmektedir. Son dönemlerde kamu yönetiminin dijitalleşmesi ve dijitalleşme sayesinde kamu hizmetlerinin teknoloji aracılığıyla farklılaşmaya e-devletin bu noktada bir yansıaması olarak ifade edilebilir (Önen ve Kahraman, 2022). E-devlet, kamu hizmetlerinin bilgi ve iletişim teknolojileri aracılığıyla şeffaf, hızlı ve etkili bir biçimde sunulmasını ifade ederken; dijital vatandaşlık, bireylerin bu dijital hizmetlere erişme, kullanma, haklarını bilme ve dijital ortamda sorumlu davranma yeterliliğini tanımlar. Bu bağlamda, e-devlet uygulamaları dijital vatandaşlığın altyapısını oluştururken, dijital vatandaşlık da bireylerin e-devlet hizmetlerinden etkin biçimde yararlanmasını mümkün kılmaktadır.

Toplumların hem bugünü hem de geleceği olarak görülen gençlere, hem gençlik dönemlerinde hem de ileride yetişkin bireyler olarak birçok görev ve sorumluluk verilmektedir (Usanmaz ve Kahraman, 2020: 107). Bu noktada araştırmada gençlerin fikirlerinin belirlenmesine yönelik bir yöntem izlenmiştir. Araştırmada dijital vatandaşlık kavramı özellikle e-devlet bağlamında çeşitli yönlerden ele alınmış ve etkinliği birçok

yönden değerlendirilmiştir. Toplumsal alanda dijitalleşme ile içli dışlı olan genç bireylerin dijital vatandaşlık durumlarının saptanmasına yönelik alan araştırması ile dijital vatandaşlık alt boyutları analiz edilmiş ve buna göre araştırma çerçevesi oluşturulmuştur. Gençlerin çeşitli değişkenler aracılığı ile dijital vatandaşlık durumlarının belirlenmesi ve dijital vatandaşlık alt boyutlarına yönelik dijital tutum ve davranışlarının ortaya konulması araştırmanın amacını ortaya koymaktadır. Bu çerçevede araştırma sorusu, gençlerin dijital vatandaşlık alt boyutlarının hangi faktörlerden etkilendiği ile dijital teknolojileri kullanma farkındalık düzeylerinin ne olduğudur. Genç bireylerin dijital vatandaşlık düzeylerinin ortaya çıkarılması araştırma problemidir. Bu araştırmanın önemi, dijitalleşmenin hızla yaygınlaşmasın abağlı olarak gençlerin dijital vatandaşlık düzeylerini ve bu düzeyi etkileyen faktörleri analiz etmesidir. Gençlerin dijital hak ve sorumluluklara yönelik farkındalıklarının incelenmesi, onların dijital dünyada bilinçli, güvenli ve etik bir şekilde hareket etmelerine katkı sağlayacaktır. Ayrıca, dijital vatandaşlık becerilerinin toplumsal katılım ve demokratik süreçlere etkisi değerlendirilerek bu alanda geliştirilebilecek eğitim politikalarına ve stratejilere bilimsel bir temel sunulabilecektir. Araştırma bulgularının, dijital okuryazarlık, güvenlik ve etik değerler gibi konularda bilinçlendirme çalışmalarına katkı sağlaması beklenmektedir. Literatürde dijital vatandaşlık üzerine yapılan çalışmalar genellikle bireysel ve toplumsal düzeyde kalmakta, ancak gençlerin dijital vatandaşlık düzeyleri, dijital hak ve sorumluluklara yönelik farkındalıkları ve toplumsal katılım konuları, özellikle kamu yönetimi perspektifinden yeterince ele alınmamaktadır. Kamu yönetimi bağlamında, dijital vatandaşlık eğitimi ve dijital haklar üzerine yapılan çalışmalar sınırlı olup gençlerin dijital güvenlik, etik değerler ve kamu hizmetlerine dijital katılımı gibi alanlar üzerinde daha fazla araştırmaya ihtiyaç duyulmaktadır. Bu araştırma, dijital vatandaşlık anlayışını kamu yönetimi çerçevesinde ele alarak, gençlerin dijital haklar, güvenlik ve toplumsal katılım gibi konulardaki farkındalıklarını değerlendirmeyi ve kamu yönetimi politikalarının dijital vatandaşlık eğitimine nasıl yön verebileceğine dair bilimsel bir katkı sağlamayı hedeflemektedir. Dijital vatandaşlık araştırmasının örneklemini oluşturan üniversite öğrencileridir. Zira genç bireyler içinde bulundukları toplumun geleceklerini şekillendiren topluluklardır (Kahraman ve Kahraman, 2016: 185). Örneklem seçiminin birkaç önemli nedeni bulunmaktadır. Üniversite öğrencileri, dijital teknolojilerle en fazla etkileşimde bulunan ve dijital medya kullanımı konusunda yüksek bilgiye sahip bireylerdir. Ayrıca bu grup, toplumun gelecekteki liderleri ve profesyonelleri olduğundan, dijital vatandaşlık konusundaki farkındalıkları, dijital haklar, güvenlik ve toplumsal katılım gibi alanlardaki tutumları, dijital toplumun gelişimine katkı sağlayacak bilgiler sunmaktadır. Bu nedenle, üniversite öğrencileri üzerinde yapılan bir araştırma, dijital vatandaşlık becerilerinin nasıl şekillendiğini ve kamu yönetimi politikalarına nasıl entegre edilebileceğini anlamak için önemli bir veri kaynağı sunabilmektedir. Araştırmada, gençlerin dijital vatandaşlık farkındalığının yüksek olduğu, sorulara içtenlikle yanıt verdikleri ve dijital teknolojileri aktif bir şekilde kullandıkları varsayılmıştır. Çünkü bu genç bireyler grubu, dijital araçlara yoğun erişim sağlamakta ve bu konuda bilgi birikimine sahiptir.

Dijital vatandaşlık çalışmaları, bireylerin dijital ortamları kullanma biçimlerini anlamanın ötesinde, kamu yönetimi süreçlerinin dijitalleşme ve yönetişim boyutlarını da ortaya koymaktadır. Dijital vatandaşlar, yalnızca bireysel bir yeterlilik sergilemekle kalmaz; aynı zamanda kamu politikalarının uygulanabilirliği, e-devlet hizmetlerinin etkinliği ve yönetişim süreçlerinin şeffaflığı açısından kritik aktörlerdir. Bu bağlamda, dijital vatandaşlığın alt boyutlarının analizi, kamu yönetiminin dijital katılım ve hesap verebilirlik mekanizmalarını nasıl güçlendirebileceğine dair önemli ipuçları sunar. Kamu sektöründe dijitalleşme, e-devlet uygulamaları üzerinden ilerlerken aynı zamanda, bu alanda dijital teknolojilerin kullanımı, hem kamu hizmetinin hem de vatandaşların siyasi katılımının kapsamlı bir dönüşümü olan bir dijital dönüşüme geçmektedir (Jæger, 2021). Kamusal alanda, eşit haklara sahip olmak, iletişimin ve vatandaşlık uygulamalarının kalitesini belirlerken internet dijital ortamı gerçek ortamla birleştirip vatandaşların haklarını öğrenmelerine ve uygulamalarına katkı sağlamaktadır (Simsek ve Simsek, 2013). Dijital teknolojiler, insanların uzun bürokratik süreçlerden kaçınarak talep ve şikayetlerini doğrudan hükümete ulaştırmalarına katkı sağlamakta, bu özelliğiyle birçok ülkede buna yönelik planlama/uygulamalar söz konusudur (Paselle vd., 2025: 2-3).

Günümüz yetişkin ve genç bireyleri bilişim teknolojileri ile bütünleşmiş bir yaşam sürdürme, özellikle Z kuşağının teknolojiyi daha fazla kullandığı ve çalışma hayatlarını da bu ortamda tasarladıkları ifade edilebilmektedir (Aydın ve Öztürk, 2023: 7-10). Küreselleşme ve teknolojik gelişmelerin erişimi kolaylaştırdığı bir dünyaya gelen Z kuşağı (Çetin, 2025) bu noktada önemli avantajlara sahip bir kuşak olarak değerlendirilebilir. Üniversite öğrencileri örneklemi üzerinden elde edilen bulgular, genç nüfusun dijital kamusal alanlarda nasıl hareket ettiğini ve hangi alanlarda yeterlilik gösterdiğini anlamaya imkân vermektedir. Bu durum, gelecekteki e-devlet politikalarının, dijital hizmet tasarımının ve katılım stratejilerinin planlanmasında değerli bir temel oluşturur. Dijital vatandaşlık kavramının öneminin artması ile birçok kuruluş da buna yönelik çalışmalarda bulunmaktadır (Yeşiltaş ve Gez, 2022: 150-151). Bu da kavramın önemli hale gelmesinin bir sonucu olarak yorumlanabilir. Yönetişim anlayışına uygun olarak dijital vatandaşlığın kamusal ve özel kurumlar üzerinde de etkileri olmaktadır. Dijital yönetişim aracılığıyla devlet kurumu veya şirketler, kendilerini beklentilere göre tasarlayabilirler (Floridi, 2018). Özellikle dijital iletişim, eleştirel düşünme ve katılım boyutları, yönetişim süreçlerinin etkinliğini artıracak ve vatandaş-devlet etkileşimini güçlendirecek alanlar olarak ön plana çıkmaktadır. Dijital vatandaşlık kavramı özellikle çevrimiçi alanda teknolojinin sorumlu ve etik kullanımını ifade ederken, bireylerin dijital yasaları anlamasını ve bunlara uymasını, kişinin çevrimiçi eylemlerinin sonuçlarının farkında olmasını, başkalarının haklarına saygı duymasını, kişisel bilgileri korumak ile ve dijital topluluğa katkıda bulunmayı belirtmektedir (Şen, 2025: 109). Dijital dünya, bireylerin sosyal, kültürel ve ekonomik etkileşim biçimlerini etkileyerek bireysel/toplumsal düzeyde çeşitli fırsatlara olanak sağlamaktadır (Kuloğlu, vd., 2025: 102-103). Bu kapsamda kamusal alanda da buna uygun bir yapının ortaya çıktığı v şekillendiği görülmektedir. Bu da kamu hizmet sunumu biçiminde kendini göstermektedir.

Kamu hizmeti sunumunda dijital dönüşümün son birkaç on yıldır gündemde olduğu görülmektedir (Szedmák, 2025). Bu durum dijital vatandaşlığın daha popüler hale gelmesinde ve dijital teknolojilerin dijital vatandaşlık boyutuyla kamu yönetimi alanında etkinliğini artırmaktadır. Dijital platformlar, vatandaş katılımı için yeni yollar sunarken bireyler ve yetkililer arasında doğrudan-etkileşimli bir iletişim biçimi de kolay hale gelebilmektedir (Indama, 2022: 12-13). Dijital teknolojinin hızla gelişmesi hayatın ayrılmaz bir parçası olması, vatandaşlığın kavramsal yapısını değiştirerek bu alaana yöneli kbir ilginin ortaya çıkmasına etki etmişti (Bülbür vd., 2025: 53-55). Dijital vatandaşlığın iletişim boyutu bu perspektifte değerlendirilmektedir. Dijital teknoloji, vatandaşların bilgi paylaşımı ile iş birliği için fiziksel engelleri aşabilecekleri online kamusal alanları kolaylaştırmaktadır (Shin vd., 2024). Gençlere yönelik dijital vatandaşlığın belirlenmesi, kamu yönetimi disiplini açısından e-devlet uygulamalarıyla yakından ilişkili bir araştırma alanı oluşturmaktadır. Dijital vatandaşlık, bireylerin kamu hizmetlerine çevrimiçi katılımını, dijital platformlar aracılığıyla yönetime erişimini ve karar süreçlerine dâhil olma biçimlerini kapsayan yönetişim temelli bir olgudur. Bu çerçevede e-devlet, gençlerin dijital vatandaşlık pratiklerini geliştiren ve kamu yönetimiyle etkileşim biçimlerini dönüştüren bir araç niteliğindedir. Genç bireylerin e-devlet sistemlerini kullanma düzeyi, dijital hak ve sorumluluk bilinci ile kamu hizmetlerinden yararlanma kapasitelerini belirler. Dolayısıyla dijital vatandaşlığın kamu yönetimi bağlamında ele alınması, yönetişim ilkeleri doğrultusunda katılımcı, şeffaf ve hesap verebilir bir dijital yönetim kültürünün genç nesillerde yerleşmesine katkı sağlamaktadır. Dijital vatandaşlık çalışmaları, yalnızca bireysel davranışları açıklamakla kalmaz; aynı zamanda kamu yönetimi açısından dijital katılım, şeffaflık, hesap verebilirlik ve hizmet etkinliği gibi temel ilkelere doğrudan katkı sağlar. Çalışmanın bu perspektifi, dijital vatandaşlığın teorik ve uygulamalı boyutlarını birleştirerek, hem akademik literatüre hem de kamu yönetimi uygulamalarına anlamlı bir katkı sunmayı hedeflemektedir.

Araştırmanın sınırlılığı da şu şekilde ifade edilebilir. Araştırmada, dijital vatandaşlık olgusunun kamu yönetimi perspektifinden ele alınmasıyla literatüre özgün bir katkı sunulmaktadır. Araştırma, dijital vatandaşlığı yalnızca bireysel hak ve sorumluluk boyutuyla değil, aynı zamanda kamu politikaları, dijital katılım mekanizmaları ve dijital yönetişim çerçevesinde konumlandırarak kamu yönetimi alanına analitik bir perspektif kazandırmayı amaçlamaktadır. Bu araştırma, yalnızca üniversite öğrencileriyle yapılmıştır; diğer yaş ve sosyo-ekonomik gruplarda dijital vatandaşlık durumları farklı olabilir, bu yüzden elde edilen bulgular genellenmez, araştırmada kullanılan anket/ölçek, gönüllülük esaslıdır ve verilen yanıtlarla sınırlıdır. Araştırma verileri 10.10.2024-01.02.2025 tarihleri arasında toplanmıştır.

2. KAVRAMSAL ÇERÇEVE

2.1. E-Devlet

Bilişim teknolojilerinin artması akabinde devletin hizmet sunumu ve dijital teknolojilerin uygulanma alanı genişçe bir yer edinmiştir. Bunların önemli bir yansıması da e-devlet

altyapısı ve teknolojisidir. 1990'lı yılların sonlarından itibaren kamu yönetiminde uygulanmaya başlanan e-devlet olgusu, bilgi teknolojileriyle desteklenen ve yakın gelecekte yönetimler için vazgeçilmez hale gelecek; toplam kalite yönetimi, katılımcı yönetim ve stratejik yönetim gibi önemli idari reform unsurlarından biridir (Yılmaz ve Bozkurt, 2014: 294-295). 2000'li yıllara gelindiğinde Türkiye'de bilgi teknolojilerine yönelik akademik çalışmalar artmış, Türkiye Bilişim Derneği, TÜBİTAK ve TÜRKSAT gibi kurumların öncülüğünde çeşitli konferans, seminer ve çalıştaylar düzenlenmeye başlanmıştır (Atmaca, 2016: 32). Son yıllarda yönetişim anlayışının gelişimi ve bilgi iletişim teknolojilerinin yaygınlaşmasıyla bilginin özgürce paylaşılması katılımcı demokrasinin temelini oluştururken, bilişim teknolojilerinin sunduğu imkânlar dijital yönetişimin hızla gelişmesine zemin hazırlamış; 1990'ların sonundan itibaren e-ticaret, e-devlet ve e-iş gibi kavramlar klasik yaklaşımlara teknoloji etkisini eklemiş ve günümüzde dijital yönetim ile dijital yönetişim gibi yeni kavramlar bu sürece dâhil olmuştur (Özer, 2017). E-devletin gelişim süreci açısından bu gelişmeler önemli unsurlar olarak kabul edilmektedir. Kamu hizmetlerinin dijital ortama taşınmasıyla tüm dünyada uygulanmaya başlayan e-devlet, farklı tanımları bulunsa da genel olarak devlet ile vatandaşlar arasındaki resmi işlemlerin kesintisiz biçimde elektronik ortamda yürütülmesi ve kamu hizmetlerinin dijital olarak sunulması anlamına gelmektedir (Çeliksoy ve Canga, 2024: 770).

E-devlet, modernleşen ve yeniden yapılanma sürecindeki kamu yönetimi anlayışının en önemli kavramlarından biri olarak kabul edilmektedir (Senemoğlu ve Göçeri, 2025: 68). e-devletin yalnızca teknolojik bir yenilik değil, aynı zamanda kamu yönetiminin dönüşümünde temel bir araç olduğu değerlendirilmektedir. Modernleşme boyutuyla, kamu hizmetlerinin daha hızlı, şeffaf ve erişilebilir hale gelmesi; yeniden yapılanma boyutuyla ise idari süreçlerin dijitalleşerek daha verimli, vatandaş odaklı ve etkin bir yapıya kavuşması, e-devletin, hem teknolojik ilerlemenin hem de yönetim anlayışındaki paradigmal değişimin sembolü olarak konumlandırılmasına katkı sağlamaktadır.

Dijital vatandaşlığın alt boyutları olarak tanımlanan dijital iletişim, dijital hak ve sorumluluklar, dijital erişim, dijital ticaret, dijital okuryazarlık, dijital etik, dijital hukuk, dijital sağlık ve dijital güvenlik e-devlet alt yapısıyla bilişim teknolojileri çerçevesinde birçok noktada entegre bir sürece sahiptir (Dede, 2024c). Kamu hizmetlerinin sağlanmasında dijital vatandaşlığın bu dokuz alt boyutunun e-devlet altyapıları sayesinde işlevsel olduğu ve dijital vatandaşlığı birçok yönden geliştirdiği ifade edilebilir. Kamu yönetimi literatüründe, yönetişim ve katılım kavramlarının önem kazanmasıyla, vatandaşların yönetimle ilgili talep, şikâyet ve görüşlerini hızlı ve etkili biçimde iletebilecekleri bir sistemin oluşturulmasının, hem yönetimin başarısı hem de demokrasinin gelişip yaygınlaşması açısından temel bir gereklilik olduğu ifade edilmektedir (Çankaya Kurnaz, 2024: 1438). Günümüz modern toplumlarında devlet-vatandaş ilişkisini kolaylaştıran, dönüştüren ve güçlendiren önemli bir araç haline gelen e-devlet sayesinde, geleneksel hizmetler dijital ortama aktarılmış, maliyetler azalmış, bürokratik işlemler hızlanmış ve en önemlisi vatandaşların kamu hizmetlerine erişimi kolaylaşmıştır (Temiz

ve Yılmaz, 2025: 490). Bu durum dijital vatandaşlığın önemli bir çıktısı olarak ifade edilmektedir.

E-devlet, kamu hizmetlerinin internet üzerinden sürekli ve kesintisiz sunulmasını sağlayarak vatandaş katılımını artıran, hizmet kalitesini yükselten, idareye duyulan güveni güçlendiren, keyfi insan müdahalesini azaltan, kamu çalışanlarının davranışlarını izlenebilir kılan, idari süreçlerin ve kamu yönetiminin şeffaflığını geliştiren, vatandaşlarla etkileşim ve yanıt verme kapasitesini yükselterek sürece dayalı güveni pekiştiren ve kamu hizmetlerini vatandaş ihtiyaçlarına daha duyarlı hale getiren modern bir yönetim aracıdır (Almalı ve Yıldırım, 2025). E-devlet kamu yönetiminde çok boyutlu ve kapsamlı bir dönüşüm aracıdır. E-devlet, sadece dijital hizmet sunumu değil, aynı zamanda vatandaşların yönetime daha aktif katılımını sağlama, hizmet kalitesini artırma ve kamu kurumlarına olan güveni güçlendirme işlevi görmekte ve insan kaynaklı keyfi uygulamaları azaltarak kamu çalışanlarının davranışlarının denetlenmesini olanaklı hale getirmektedir. Böylece idari süreçlerde şeffaflık ve hesap verebilirlik artarak vatandaşlarla daha etkin iletişim kurulması ve hızlı geri dönüşler sağlanması, kamu yönetimine yönelik güveni pekiştirirken, hizmetlerin vatandaşların gerçek ihtiyaçlarına daha duyarlı ve odaklı olması mümkün kılınmaktadır. E-devlet, kamu yönetiminde hem teknolojik hem de yönetsel açıdan kapsamlı bir reform aracı olarak işlev görerek dijital vatandaşlık çerçevesinin uygulanabilir bir boyuta kavuşmasını sağlamaktadır. Geleneksel devlet ile dijital devlet iç içe geçerken, dijital teknolojileri benimseyen devlet modeli dijital devlete uyum sağlamakta ve dijital devlet, dijital yönetişimin ilkeleri doğrultusunda konumlanarak bu yönetişim kanallarını aktif kullanmakta; böylece kamu hizmetleri de akıllı kamu hizmetlerine dönüşmektedir (Dede, 2024a: 361). Bu durum dijital vatandaşlığın yönetişim unsuru etrafında tutum ve davranışlar sergilemesine imkân vermektedir.

2.2. Dijital Vatandaşlık

Vatandaşlık kavramı, her toplumda veya devlette farklı şekillerde de ifade edilebilmektedir. Aktif vatandaşlık, pasif vatandaşlık, sivil vatandaşlık, liberal vatandaşlık, komünal vatandaşlık, küresel vatandaşlık, çokkültürlü vatandaşlık, anayasal vatandaşlık, kurumsal vatandaşlık, müzakereci vatandaşlık, kritik vatandaşlık, dijital vatandaşlık ve Avrupa vatandaşlığı şeklinde vatandaşlık türleri bulunmaktadır (Sari, 2019). Dolayısıyla vatandaşlık kavramına atfedilen anlamlar bu çerçevede ele alınmaktadır. Toplumların birbirleri ile yönetenlerle olan ilişkileri belirli ağlarla gerçekleşmektedir. Toplumsal yapıyı tanımlamak için sıkça kullanılan enformasyon toplumu ve iletişim toplumu gibi kavramların yerine, yeni iletişim teknolojilerinin tüm dünyayı kuşattığı gerçeğini yansıtmak amacıyla *ağ toplumu* kavramı tercih edilmektedir (Özdemir, 2015). Ağ toplumunda insanlar birbirleriyle dijital platformlar vasıtasıyla iletişim kurmaktadır (Dede, 2024b: 72).

Vatandaşlık bir ülkede doğup o yerde yaşayan bireylerin devlete bağlılıklarını ifade etmektedir (Aldemir ve Avşar, 2020). Vatandaşlığın birçok boyutu olmakla beraber geleneksel vatandaşlık dışında dijital vatandaşlığın da bu noktada önemli bir unsur olarak

tanımlandığı ifade edilebilir. Dijital vatandaşlık teknolojiyi kullanma becerilerine sahip bireyleri ifade etmektedir. Bu yönüyle geleneksel vatandaşlık kalıbından farklıdır.

İnternetin kullanımı, dijitalleşmenin bir başka açıklaması olarak değerlendirilmektedir. Bilgiye erişebilme ve buna göre bireysel tutumların geliştirilmesini sağlayan internet teknolojileri dijitalleşmenin sonucudur. Modern bir iletişim kanalı olarak internet bilgiye her alandan ulaşmayı kolaylaştırdığı gibi bireyler arasında da bilgi paylaşımını sağlamaktadır (Öngören, 2022). Bilgiye ulaşma, iletişim, eğlence ve ticaretin bu noktada internetin amacını ve kullanım yerlerini ifade ettiği söylenebilir.

İlk kez Ribble ve Bailey tarafından ortaya atılan ve tanımlanan dijital vatandaşlık kavramı, başka çalışmacılar tarafından da farklı şekillerde ele alınmıştır (Sarı ve Taşer, 2018). Dijital vatandaşlık kavramı, sanal ortamlarda toplumsal davranışta bulunmayı ifade etmektedir (Dere ve Yavuzay, 2019). Dijital vatandaşlık, teknoloji geliştirmedeki bir eğilim veya çevrimiçi davranış yönergelerinden ziyade bireyleri birçok yönden etkileyen durumları tanımlar (Walters vd., 2019). Dijital vatandaşlık, dijital teknolojileri kullanarak çevrimiçi toplulukların aktif ve sorumlu üyeleri olma süreci şeklinde de değerlendirilmektedir (Demirkıran ve Terzioğlu, 2024) Bu noktada dijital vatandaşlığın dijital iletişim araçlarının kullanım durumlarını da ortaya koyan bir yapısı vardır. Dijital kapsamda erişim, ticaret, iletişim, okuryazarlık, etik, hukuk, sorumluluk ile haklar, sağlık, güvenlik gibi alt boyutlar bulunmaktadır (Elçi ve Sarı, 2016). Dijital vatandaşlığın topluma katılımı çevrimiçi bir noktaya getirdiği söylenebilir (Mossberger vd., 2008). Çok disiplinli bir yapıda olması ve çok boyutlu olması dijital vatandaşlığa ilişkin çeşitli yorumları beraberinde getirmiştir (Xu vd., 2019). Dijital vatandaşlığın, teknoloji ile dijitalleşmenin bir sonucu ve yansıması olarak farklı değişkenlerle ele alınması ve değerlendirilmesi teknolojik altyapıların yoğun olduğu günümüzde olağan bir durum olarak yorumlanabilir. Kullanılan bilgi ve iletişim teknolojilerinin sürekli artması söz konusudur (Yeşiltaş ve Gez Çinpolat, 2022). Bu durum dijital vatandaşlıkla doğru orantılı bir durum ortaya çıkarmaktadır.

Dijital vatandaşlığın toplumsal katılımı artıran bir etkisi bulunmaktadır. Ancak bu durumun farklı şekillerde bilgi alma veya belirli çalışmaları yerine getirmek noktasında da ele alındığı savunulabilir. İletişim yeni boyutu bireysel ilişkilerin değişimini ortaya çıkarmıştır. Bu durum ağ toplumu ifadesiyle de değerlendirilmektedir (Çolak ve Öztürk, 2022). Sosyal medya aracılığı ile aktif bir hale gelen dijital vatandaşlığın toplumla iletişim kurulabilmesine olanak sağladığı ve toplumsal, siyasal ve siyasi faaliyetler için aracı olduğu görülmektedir (Kaya ve Kaya, 2014). Dijital vatandaşlık sorumluluk ve doğru ile ilişkilidir (Çolak ve Öztürk, 2022). Dijital vatandaşlığın bireylerle ilgili veriler elde edilmesini sağlayarak toplumsal alanda kamusal bir yapıya yakınlaşmalarını da etkilediği ifade edilebilir. Bu noktada dijital erişim (çevrimiçi katılım sağlama), dijital ticaret (online alışveriş), dijital iletişim (çevrimiçi bilgi akışı), dijital okuryazarlık (teknolojiyi en uygun şekilde kullanma yeteneği), dijital etik (uyulması gereken çevrimiçi tutum ve davranışlar), dijital kanun (yasalar çerçevesinde teknolojiyi kullanma), dijital hak ve sorumluluklar (dijitalleşme ilkelerine uygun hareket etme ve sorumluluklarını yerine getirme), dijital sağlık (dijital sağlık unsurları) ve dijital güvenlik (dijital teknolojileri kullanırken bireyleri

koruması gereken ilkeler) dijital vatandaşlığın alt boyutlarının değerlendirilmesinde öne taşımaktadır (Jwaifell, 2018; Kaya ve Kaya, 2014; Kuş vd., 2017; Öztürk, 2021, Sari, 2019).

Teknolojinin eğitim ve öğretim faaliyetlerinde önemli bir etkisi bulunmaktadır. Bu durum, bireylerin yeni kazanımlar elde etmelerine olanak sağlarken aynı zamanda da sosyal beceriler elde etmelerine etkide bulunur (Sari, 2019). Güvenli bir şekilde dijital teknolojiler kullanma, etik sorunların çözüme kavuşturulması, vatandaş beklentilerinin aktarılması, kamu yönetiminde dijital altyapılarla uyumlu bir alan oluşturma ve bu çerçevede kamusal politikalara yön vermenin dijital vatandaşlıkta önemli unsurlar olarak algılandığı ve kabul edildiği görülmektedir (Çatlı ve Keskin, 2021). Türkiye'nin kamu yönetimindeki teknolojik dönüşüm çabalarının e-devlet ile ele yakın bir ilişiye sahip olması (Babaoğlu, 2022), bu çerçevede ifade edilebilir.

Dijital vatandaşlığın alt boyutları bu sürecin tamamlanmasını ve buna göre bir alan yaratılmasını olanaklı hale getirmektedir. Dijital vatandaşlık, internet ortamındaki olanaklara erişerek bunları olumlu şekilde kullanmak olarak nitelendirilmiştir (Farmer, 2010). Dijital erişim elektronik katılımı, dijital ticaret online alışverişi, dijital etik ahlaki ilke ve değerleri, dijital okuryazarlık dijital teknolojiyi verimli kullanmayı, dijital hukuk, hukuki sorumluluğu, dijital güvenlik bireylerin korunmasını, dijital hak ve sorumluluklar ödev ve özgürlükleri ifade etmektedir (Elçi ve Sarı, 2016; Öztürk, 2021). Dijital vatandaşlığın tüm alt boyutları, bireylerin teknolojik alt yapıları kullanırken uyması gereken ilke ve değerleri ortaya koyarken aynı zamanda bireylerin korunmasını da amaçlayan politikalara haizdir. Vatandaşlığın bilgi toplumu hali olarak nitelendirilen dijital vatandaşlık bireyler ile hükümet arasındaki etkileşim açısından da önem taşımaktadır (Aldemir ve Avşar, 2020). Dijitalleşmenin birçok boyutuyla toplumsal ve siyasal alanı etkilediği düşünüldüğünde değişim ve dönüşüm bir zorunluluk olarak kabul edilmektedir.

Dijital okuryazarlık, dijital vatandaşlığın önemli bir boyutu olarak teknolojinin etkin ve verimli bir şekilde kullanılmasını ifade etmektedir. Dijital okuryazarlığın bilgiye ulaşılması sürecinde bireylerin hareket kabiliyetlerini ifade ettiği ve bunu hangi zaman diliminde kullanmaları gerektiğini ortaya koyduğu savunulabilir (Ribble, 2011). Dijital okuryazarlıkta bireylerin teknolojik bilgiyi en verimli şekilde kullanmaları söz konusudur. Geleneksel, basılı metinlere dayalı okuryazarlıklar gibi, dijital okuryazarlıklar da bir yeterlilik veya yeteneği ifade etmektedir (Pangrazio ve Sefton-Green, 2021). Bu durum bireylerin buna göre tutum ve davranışlar geliştirmelerini zorunlu kılmaktadır.

Dijital iletişim, dijital teknoloji kullanımı ile ortaya çıkmaktadır (Dede, 2024a). Dijital iletişim, geleneksel iletişimden birçok yönden farklılaşmakta ve dijital teknolojilerle şekillenmektedir. Bu durum toplumsal yaşamın iletişim teknolojileri sebebiyle farklılaşmasının bir sonucu olarak yorumlanabilir. Dijital iletişimde anlık mesajlaşma, sesli sohbet, e-posta, bloglar ve sosyal ağlar gibi araçlar bulunmaktadır (Sari, 2019).

Dijital ticaret, teknolojinin günlük hayattaki önemli bir sonucu olarak tanımlanmaktadır. Dijital teknolojilerin gelişiminin ekonomik bir etkisi olarak da değerlendirilen dijital

ticaret, çevrimiçi yollarla yapılan ticari faaliyetleri ifade etmektedir (Taşel, 2020). Dijital ticaretin çeşitli sebeplerle bireylerce daha fazla tercih edildiği son yıllarda gözlenen bir durumdur. Birçok riskleri barındırmakla beraber dijital ticaretin dijital vatandaşlığın ekonomik bir yönünü ele aldığı söylenebilir. Ayrıca, birçok avantaj sağlaması sebebiyle de ön planda olduğu görülmektedir.

Dijital etik, insan hak ve özgürlüklerinin kullanımı noktasında önem taşımaktadır. Etik, ahlaki eylem ve yargıları ortaya koymaktadır. Dijital etik; dijital alanlarda başkalarına zarar vermeden iyiniyetli teknoloji kullanımına yönelik kuralları belirtmektedir (Özcan, 2021). Dijital teknolojilerle beraber insani değerlerin yer aldığı dijital etik kavramında insani değerlerin göz ardı edilmemesine ilişkin temel ilkler yer almaktadır. Dijital etik kapsamında insani değerler ile beraber dijital teknolojilerin dengeli bir şekilde bir arada olması ve uyumu önem taşımaktadır (Yazar ve Bayın, 2023).

Dijital yasa, teknolojiyi kullanımında ortaya çıkan yasal çerçeveyi ifade etmektedir. Kullanıcı bireylerin sorumlulukları ortaya konularak koruyucu bir alan oluşturulması amaçlanmaktadır. Özellikle teknolojinin yoğun bir biçimde kullanılması dijitalleşme alanında kanunlar yapılmasını zorunlu kılmıştır. Dijital hukukta dijital gelişmelerinin yasadışı bir alana kaymaması önem taşımaktadır (Çatlı ve Keskin, 2021). Bu sebeple gerekli yasal düzenlemelerin dijital alanın bireyler aleyhine sonuçlar doğurmayacak şekilde yapılandırıldığı görülmektedir.

Dijital erişim, toplumda çevrimiçi teknolojilerle katılımı ifade etmektedir (Sari, 2019). Dijital erişim, bireylerin dijital alanda etkili olmalarına olanak sağlarken aynı zamanda da bilgi edinmelerine de katkı sağlamaktadır. Dijital erişim, toplumda tam elektronik katılım olarak tanımlanmakta ve çok sayıda insan birbirleriyle iletişim kurmaktadır. Sosyal ağlar etkileşimli iletişim teknolojisinin çok iyi bir örneği olarak tanımlanır (Jwaifell, 2018). Dijital erişimin bilginin tutum ve davranışlara yansıtılmasında kayda değer önemi bulunmaktadır.

Dijital hak ve sorumluluklar, dijital teknolojilerin kullanımının yaygınlaşmasının bir sonucu olarak yorumlanabilir. Bu durum dijital teknolojiyi kullanan her yaştan bireyleri etkilemektedir. Dünya genelinde nüfusun yarısına yakınının teknolojiyi kullandığı (Yıldırım ve Keser, 2024) göz önüne alındığında hak ve sorumlulukların çeşitli yönlerden dijital ortamlarda sonuçlar yarattığı söylenebilir. Eşitlik, özgürlük, eşitlik, katılım, yaratıcılık, paylaşım, erişim, işbirliği, mülkiyet ve gizliliğin dijital vatandaşlıkta sahip olunun haklar olduğu kabul edilmektedir (Sari, 2019). Bu durum haklarla beraber sorumlulukların da ortaya çıkmasına etki etmektedir. Hakların doğru bir şekilde kullanımı bireylerin sorumluluklarını yerine getirmeleriyle doğrudan orantılıdır.

Dijital vatandaşlığın bir başka alt boyutu olan *dijital sağlık,* dijital teknolojinin bireylerin iyi olma durumunu ifade etmektedir (Ribble, 2011). Dijital teknoloji içindeki fiziksel ve psikolojik iyilik hali olarak tanımlanmaktadır (Jwaifell, 2018). Dijital sağlığın teknolojinin bireylerin sağlığının sağlamaya yönelik kullanımını ifade ettiği söylenebilir (Çatlı ve

Keskin, 2021). Dijital sağlık kapsamında çeşitli araç ve yapıların bireylerin lehine sonuçlar yaratacak şekilde dizayn edildiği görülmektedir.

Dijital güvenlik, verilerin işlenmesi ve korunması açısından önem taşımaktadır. Dijital ortamda bireylerin kişisel güvenliklerini korumaya yönelik bir yapısı ifade den dijital güvenlik (Ribble, 2011) dijital vatandaşlık açısından önemli görülmektedir. Özellikle dijital alanda bireylerin bilgilerini işlemesi çerçevesinde önemli görülen güvenlik boyutu ele alınmaktadır. İnternetin günlük hayatta olumlu özelikleri kadar olumsuz yansımaları da olduğu gerçeğinden hareketle (Sari, 2019) dijitalleşme boyutunda dikkat edilmesi gerekmektedir. Bu da dijital güvenlik boyutuna eğilmesini zorunlu kılmaktadır. Özellikle siber zorbalık (Vlanderen vd., 2020) gibi durumların yaşanmaması adına dijital güvenliğin önemli bir hale geldiği ifade edilebilir.

Dijital vatandaşlığın özellikleri iyi bir vatandaş olma ile ilişkilendirildiği ve bu noktada ele alındığı görülmektedir. Bu çerçevede iyi bir dijital vatandaş özellikleri Tablo 1'de ifade edilmiştir.

Tablo 1. İyi Dijital Vatandaş Özellikleri

Herkes için eşit dijital hakları ve dijital erişimi savunur.
Tüm bakış açılarını anlamaya çalışır.
Çevrimiçi insanların dijital mahremiyetine, fikri mülkiyetine ve diğer haklarına saygı duyar.
Dijital kanallar aracılığıyla diğer insanlarla iletişim kurar ve empati kurar ve onlara empatiyle davranır.
Tüm çevrimiçi kaynaklar için eleştirel düşünme kullanır ve sahte haberler veya reklamlar gibi güvenilir olmayan kaynakları paylaşmaz.
Sosyal hedefleri desteklemek ve geliştirmek için teknolojiyi kullanır.
Dijital araçları kullanırken fiziksel, duygusal ve ruhsal sağlığa önem verir.
Diğer insanlarla iş birliği yapmak için dijital araçları kullanır.
Dijital dünyanın kalıcılığını anlar ve gerekli önlemleri alarak dijital kimliğini yönetir.

Kaynak: Öztürk, 2021; ISTE, 2016

Dijital vatandaş, teknolojinin kullanımı ve diğer bireylerin dijital imkânlardan yararlanması noktasında örnek bir profili ifade etmektedir. Bu durum dijital vatandaşlık alt boyutlarının sağlıklı ve etkin bir şekilde kullanımı noktasında olumlu sonuçlar doğurmaktadır.

Dijital teknoloji temelli ya da desteklenen işlevler vatandaşların hem alışkanlıklarını, hem eylemleri ile üretim ve tüketim yöntemlerini değiştirmektedir. Bunun ötesinde, dijital değişim vatandaşların demokrasiye ve adil katılım kapsamında değişime neden olmaktadır.

Bu çerçevede her vatandaşın iyi bir dijital vatandaşa dönüşmesi yavaşça bir zorunluluk olmaktadır (Somyürek, 2019).

Uluslararası Eğitimde Teknoloji Derneği'ne göre dijital vatandaşlık bileşenleri şunlardır: herkes için eşit dijital haklar ve erişim, çevrimiçi ortamlarda başkalarına saygılı davranma ve siber zorbalığın olmaması, başkalarının dijital çalışmalarını, kimliklerini veya mülklerini çalmamak veya zarar vermemek, dijital kanallar aracılığıyla iletişim kurarken uygun kararlar almak, öğrenmeyi ilerletmek ve değişen teknolojilere ayak uydurmak için dijital araçları kullanmak, ödeme bilgilerini korurken sorumlu çevrimiçi satın alma kararları almak, dijital forumlarda temel dijital hakları savunmak, kişisel bilgileri zarar verebilecek güçlerden korumak ile teknolojinin fiziksel ve psikolojik sağlık risklerini sınırlamak bu çerçevede belirlene temel ilke ve bileşenlerdir (Brichacek, 2014; Kim ve Choi, 2018).

Dijital vatandaşlık, çeşitli alt boyutlara sahip olmakla beraber dijital yetkinlik, dijital güven ve dijital kaygı gibi bileşenleri de içermektedir (Tutar vd., 2024). Dijital yetkinlik, bireylerin dijital altyapıları kullanmaları kapsamındaki bilgi ve becerilerini ifade etmektedir. Dijital yetkinliğin dijital okuryazarlık ile doğrudan bir ilişkisi bulunmaktadır. Dijital yetkinliğin bir zorunluluk olarak ele alındığı savunulabilir (Lindfors vd., 2021). Dijital güven, bireylerin kullandıkları uygulamalara ile kurumlara olan güvenlerini tanımlamaktadır (Tutar vd., 2024). Özellikle dijital güvenin dijital teknolojilerdeki tehlikelerin önlenmesi açısından önem taşıdığı söylenebilir Bu noktada dijital altyapıların güvenli bir hale getirilmesine ilişkin çalışmaların dijitalleşmede önemli bir alan olduğu görülmektedir. Dijital kaygı, dijital uygulamaları kullanırken ortaya çıkan endişeleri tanımlamaktadır. Dijital kaygının dijital teknolojilerin karmaşık ve büyük yapılarının bir sonucu olarak görüldüğü söylenebilir. Özellikle dijital teknolojilere her alanda hâkim olamayan bireylerin dijital kaygıya maruz kaldıkları kabul edilmektedir. Özellikle dijital teknolojilerin güvenli olup olmadığı noktasında kullanıcı bireylerin dijital uygulamalara karşı tutum ve davranışlarının bu çerçevede önemli olduğu ileri sürülebilir (Ilyas vd., 2022).

Son yıllarda, dijital vatandaşlık üzerine yapılan araştırmaların fazlalığı göze çarpmaktadır. Bazı araştırmalar öğrencilerle ilgili çalışmaları kapsarken çalışmalar da öğretmenlerin dijital vatandaşlık uygulamalarını ele alıp incelemiştir. Araştırmacılar, dijital vatandaşlığı farklı yönlere odaklanarak farklı şekilde tanımlamışlardır. Ayrıca, dijital vatandaşlık üzerine farklı çerçeveler geliştirmiş veya uyarlamışlardır (Martin vd., 2022). Dijitalleşmenin önemli bir boyuta gelmesi ve olanakların artması, bunu tetikleyen önemli etmenler olarak görülmektedir. Akademik yayınlar ve özellikle uluslararası eğitim uygulamaları ve programları, başlangıcından bu yana dijital vatandaşlığa ilişkin farklı fikir ve yaklaşımları şekillendirmiştir (Fernández-Prados vd., 2021). Dijital vatandaşlığın teknoloji kullanımına ilişkin davranış normları olması (Nordin vd., 2016) dijital teknolojilerin etik değerlerle kullanılmasını gündeme getirmiştir. Zira sosyal bir yapıda dijital vatandaşlık boyutlarının toplumsal alanla uyumu önem taşımaktadır.

Bütün bireyler, yasal vatandaşlık durumundan önce artık dijital vatandaşlık kimlikleri ile dünyaya gelmektedir ve dijital araçların kullanımının erken yaşlarda yaygınlaşmasından dolayı, dijital vatandaşlık becerilerinin en uygun zamanda kazandırılması bu açıdan önem taşımaktadır (Kuş vd., 2017). İnternetin yükselişiyle birlikte, toplumsal, siyasi ve toplumsal faaliyetlere katılım fırsatları da artmıştır. Bu nedenle dijital vatandaşlığın çevrimiçi katılım olarak en basit haliyle tanımlandığı ve değerlendirildiği görülmektedir (Pangrazio ve Sefton-Green, 2021). Bilgi teknolojilerinin ön planda olması ve bireyler tarafından kullanılması, bireylerin katılımcı bir kimliğe sahip olmalarında etkili olmaktadır (Okur Çakıcı, 2019). Dijital vatandaşlıkta bireylerin talepleri de dijital ortamda şekillenmektedir. Dijital talep, kişilerin ürün veya hizmete ilişkin taleplerini dijital platformlar aracılığı ile isteklerini iletmeleri olarak tanımlanmaktadır (Dede, 2025: 974-975). Dijital vatandaşlık, çeşitli risk dereceleri ve olası olumsuz sonuçları olan çok çeşitli davranışları da kapsamaktadır (Hollandsworth vd., 2011). Bu noktada güvenli dijital tutum ve davranışlar buna göre önem taşır. Dijital vatandaşlığın, dijital alanın çeşitli risklerine karşın bireylerin bilinçli bir yapıya sahip olmasını zorunlu kıldığı söylenebilir. Bu açıdan dijital güvenlik boyutunun önemli bir düzeyde dikkate alınması gerekmektedir. Bu da dijital risklerin azaltılması açısından önem taşımaktadır.

Dijital vatandaşlık olgusunun özellikle genç bireylerde yüksek olması, bireylerin yaşamlarını birçok yönden olumlu etkilemektedir. Öğrencilerin dijital vatandaşlık düzeylerinin yüksek olması, dijital dünyada güvenli bir şekilde dolaşmalarına ve karşılaşabilecekleri online zorbalık veya benzer olası tehlikelere karşı bilinçli davranmalarında etkili sonuçlar vermektedir (Yılmaz ve İbret, 2023). Bireyler, dijital dünyada karşılaşacakları birçok tehlikeye karşı bilinçli davranarak nasıl tutum ve davranışlar geliştirmeleri gerektiği noktasında bilgi sahibi olmaktadırlar. Esasen bu durum teknolojinin her alanda etkin olması sebebiyle bir zorunluluk olarak kabul edilmektedir. Bu çerçevede bireylerin dijital vatandaşlık durumlarının ele alınması ve buna göre öneriler geliştirilmesi kayda değerdir. Bilginin teknolojiye yansıması işle beraber birçok faaliyetin dijital teknolojilerle gerçekleştirildiği ve dijital vatandaşlığın da aktif bir dijital katılımı ortaya çıkardığı görülmektedir (Ateş ve Koçak, 2024).

Dijital teknolojilerin imkânlarından yararlanabilme ile hizmet maliyetini büyük ölçüde azaltma amacına yönelik olarak online sorumluluk ve iş yapma kabiliyeti dijital vatandaşlıkta beceri ile bilinç seviyesini de ifade etmektedir (Tutar vd., 2024). Özellikle dijitalleşen dünyada sorumlulukların yerine getirilmesi ve zaman kaybının minimuma indirilmeye çalışılması dijital vatandaşlık kavramı ile ifade edilebilmektedir.

Dijital vatandaşlık, bireylerin dijital ortamda sahip oldukları hak, sorumluluk ve yetkinlikleri ifade eden çok boyutlu bir kavramdır (Ribble, 2011). Günümüz bilgi toplumunda vatandaşların kamu hizmetlerine erişimi, katılımı ve iletişimi giderek dijital platformlar üzerinden gerçekleşmekte; bu durum kamu yönetimi süreçlerini de doğrudan etkilemektedir. Kamu yönetimi, devletin hizmet sunumunda etkinlik, şeffaflık ve hesap verebilirliği artırmayı hedeflerken, dijital vatandaşlık bu hedeflere ulaşmada kritik bir araç olarak ortaya çıkmaktadır. Sıkı bütçe kısıtlamaları, nitelikli personel eksikliği ve daha

kullanıcı odaklı hizmet talepleri doğrultusunda, politikacılar ve toplum, idari süreçlerin daha etkin ve otomatik hale getirilmesi için kamu yönetimi üzerinde artan bir baskı oluşturmaktadır. Bu durum, kamu yönetiminin bu beklentileri karşılayabilmek amacıyla dijitalleşme süreçlerine öncelik vermesine yol açmaktadır (Polat, 2024).

Dijital vatandaşlığın temel boyutları arasında yer alan dijital katılım, vatandaşların kamu karar alma süreçlerine dijital kanallar aracılığıyla etkin şekilde dahil olmalarını sağlar. Kamu yönetiminde şeffaflık, bilgiye erişim, hizmet kalitesi, katılımcı yönetim, hesap verebilirlik ve vatandaş-kurum güvenini artıran temel araç olan e-devlet uygulamaları, bürokratik yükleri azaltarak kamu kurumlarının daha etkin çalışmasını sağlamakta ve 7/24 kesintisiz hizmet sunumuna imkân tanımaktadır (Karagöz, 2024: 22). E-devlet uygulamaları, çevrimiçi danışma platformları ve sosyal medya araçları sayesinde vatandaşlar, politik süreçlere doğrudan ve hızlı bir eşkilde erişebilmektedir. Bu durum, kamu yönetiminde demokratik yönetişim anlayışının güçlenmesini desteklerken, katılımcı demokrasinin dijitalleşme boyutunu da genişletmektedir.

Öte yandan dijital vatandaşlığın etik ve sorumluluk boyutları, kamu yönetiminin bilgi güvenliği, veri koruma ve dijital etik standartları oluşturma görevleriyle doğrudan ilişkilidir. Dijital etik ve sorumluluk çerçevesinde, bireylerin çevrimiçi ortamda başkalarının haklarına saygı göstererek doğru dil ve ahlaki davranış normlarına uymaları, bilgi paylaşımında fikri haklara dikkat etmeleri ve ifade özgürlüğünü başkalarının haklarını ihlal etmeyecek şekilde kullanmaları gerekmektedir (Çubukçu ve Bayzan, 2013). Vatandaşların dijital platformlarda kişisel verilerinin korunması ve dijital haklarının güvence altına alınması, kamu yönetiminin hukuki ve idari düzenlemeler yoluyla sağlamak zorunda olduğu temel bir alandır. Ayrıca, dijital beceriler ve altyapı eksiklikleri, dijital vatandaşlık ve kamu yönetimi arasında bir köprü oluşturur. Kamu yönetiminin, dijital eşitsizlikleri azaltmak ve tüm vatandaşların dijital hizmetlere erişimini sağlamaya yönelik stratejiler geliştirmesi ve böylece dijital katılımın yaygınlaşmasını ve kapsayıcılığını sağlaması önem taşımaktadır. Bu sayede, toplumun tüm kesimlerinin kamu hizmetlerine eşit erişimi mümkün hale gelerek sosyal adalet ve yönetişim kalitesi artabilecektir.

Dijital vatandaşlık, yalnızca bireylerin dijital ortamları etkin biçimde kullanabilme yeterliliğini değil, aynı zamanda bu ortamlar aracılığıyla kamusal yaşama katılım biçimlerini de kapsayan çok boyutlu bir olgudur. Geleneksel vatandaşlık, bireylerin devletle ilişkisini fiziksel mekân ve bürokratik süreçler üzerinden tanımlarken; dijital vatandaşlık, bu ilişkiyi online kamusal alana taşımaktadır. Bu durum, vatandalık pratiğinin yalnızca hukuki bir statü olmaktan çıkarak dijital araçlar yoluyla aktif katılım/denetim mekanizmasına dönüşmesine etki etmektedir. Toplumun dijitalleşmesi, devlet ile vatandaşları arasındaki ilişkiyi ve etkileşimi değiştirirken aynı zamanda, bu ilişki genellikle vatandaşlık kapsamında kavramsal bir hale de gelmektedir (Jæger, 2021: 25).

Dijital vatandaşlık, demokratik yönetişim anlayışının temel unsurlarından biri olarak değerlendirilebilir. Çünkü dijital teknolojilerin gelişimiyle dijitalleşme olgusu, vatandaşların kamusal alanda karar süreçlerine erişimini, kamu politikalarını takip etme ve

ve değerlendirip ele alma olanaklarını genişletmiştir. Dolayısıyla dijitalleşen birey/ler, yalnızca kamusal hizmet alan değil aynı zamanda hizmet üretimine geri besleme sağlayan, online/çevrimiçi katılım kanallarıyla kamu yönetiminin şeffaflık ve hesap verebilirlik ilkelerine katkıda bulunan bir aktör hüvviyetine bürünmektedir. Dijital vatandaşlık, vatandaş katılımı ve aktivizm konuları gibi tutum ve davranışları içermektedir (Webster, 2025: 3-5).

Kavramsal düzeyde dijital vatandaşlık, hak ve sorumluluk dengesine dayanan bir kamusal bilinç biçimi olarak tanımlanabilir. Vatandaşlar dijital alanda bilgiye erişim, ifade özgürlüğü ve çevrimiçi katılım gibi haklara sahipken etik davranış, kişisel verilerin korunması ve dijital güvenlik konularında da sorumluluklar taşımaktadırlar. Bu özelliğiyle dijital vatandaşlık, teknolojik bir yeterlilikle birlikte kamusal değerlere dayanan bilinçli bir vatandaşlık şekli olarak değerlendirilmektedir. Dijital vatandaşlığın dijital iletişim, dijital hak ve sorumluluk, dijital eleştirel düşünme, dijital katılım, dijital güvenlik, dijital beceriler, dijital etik ve dijital ticaret gibi alt boyutları, bireyin dijital ortamdaki davranışlarının farklı yönleri ile tutum ve davranışlarını temsil etmektedir. Dijital iletişim ve beceriler, teknolojik yetkinlik ve bilgi paylaşımını; dijital etik ve güvenlik, değer temelli davranışı; dijital katılım ve eleştirel düşünme ise demokratik sürece bilinçli dâhil olmayı ifade eder. Bu boyutların beraber değerlendirilmesi, dijital vatandaşlığın yalnızca bireysel bir davranış biçimi değil, toplumsal katılımı güçlendiren bir kamusal değer olduğunu ortaya koymaktadır. Dijital vatandaşlık sorumlu dijital vatandaşlıkla ilişkilidir ve sorumlu dijital vatandaşlık, hem katılımı hem de dijital dünyada sorumlu davranmayı da ifade etmektedir (Görög ve Udvari, 2023). Özellikle farklı alanların çevrimiçi bir toplanma merkezi vasfına bürünen dijital vatamdaşlık olgusu, birey/lerin dijital eylemlerini ortaya koyabildikleri bir alan olarak ifade edilebilmektedir. Bu durum dijital vatandaşlığın bütünleştirici özelliğini yansıtmaktadır. Dijital vatandaşlığın gençler üzerindeki yansımalarının incelenmesi, yalnızca bireylerin teknoloji kullanım düzeylerinin belirlenmesiyle sınırlı olmayan, aynı zamanda toplumsal, kültürel ve etik boyutlarıyla bütüncül bir anlayış gerektiren kuramsal bir derinliği ifade eder. Bu bağlamda kuramsal derinlik, dijital vatandaşlık kavramının bilgi toplumu, dijital etik, çevrimiçi katılım ve dijital yetkinlik gibi alt bileşenleriyle olan etkileşimini çok boyutlu biçimde ortaya koymayı hedefler. Gençlerin dijital ortamlardaki davranışları, değer yönelimleri ve toplumsal katılım biçimleri, bireysel ve kolektif düzeyde değerlendirildiğinde, dijital vatandaşlık olgusunun eğitim, kimlik inşası ve demokratik kültürle olan ilişkisi daha açık biçimde anlaşılabilir. Dolayısıyla kuramsal derinlik, araştırmanın yüzeysel betimlemelerden uzaklaşıp, dijitalleşmenin gençlerin toplumsal konumlarını nasıl dönüştürdüğünü açıklayacak biçimde yapılandırılmasını sağlar. Bu yaklaşım, dijital vatandaşlığı yalnızca teknik bir beceri alanı değil, aynı zamanda çağdaş yurttaşlık anlayışının yeniden tanımlandığı dinamik bir toplumsal süreç olarak konumlandırır.

Dijital vatandaşlık ve kamu yönetimi birbirini tamamlayan iki dinamik alandır. Vatandaşlar, merkeziyetçi ve pasif konumdaki geleneksel kamu yönetimi yerine, hızlı, kaliteli, verimli ve katılımcı kamu hizmeti sunan e-devlet ve yönetişim anlayışına yakın bir

tutuma sahiptirler (Şener ve Eren, 2021). Bu durum, dijital vatandaşlığın önemli bir faktör olarak ön plana çıkmasını sağlamaktadır. Dijital vatandaşlığın gelişimi, kamu yönetiminin dönüşümünü hızlandırırken etkin ve şeffaf bir kamu yönetimi yapısı da dijital vatandaşlığın güçlenmesi için gerekli ortamı oluşturur. E-devlet bu noktada önemli bir unsur olarak değerlendirilmektedir. E-devlet, bilgi toplumunun kamu yönetimi sistemi olarak kamu kurumları ile vatandaşlar arasında internet üzerinden karşılıklı etkileşimi sağlayarak bürokratik süreçleri sadeleştirmeyi ve hizmet sunumunu etkinleştirmeyi amaçlayan bir platformdur (Taş vd., 2017). Bu durum vatandaşlığın dijital boyutunu ön plan açıkarırken aynı zamanda bilgi toplumunda demokratikleşme, katılım ve hizmet kalitesinin artırılması açısından da kritik öneme sahiptir.

3. YÖNTEM

3.1. Araştırmanın Yöntemi

Bu araştırma, nicel araştırma yöntemi kullanılarak gerçekleştirilmiştir. Veri toplama aracı olarak anket uygulanmıştır. Anket soruları katılımcıların dijital vatandaşlık, dijital haklar ve sorumluluklar, dijital güvenlik gibi konulardaki farkındalık ve tutumlarını ölçmek amacıyla tasarlanmıştır. Katılımcılara anketler çevrimiçi ve yüz yüze olarak sunulmuş ve veriler, gönüllülük esaslı alınmıştır. Anket soruları, Likert ölçeği kullanılarak oluşturulmuş ve katılımcıların dijital vatandaşlık konusundaki görüşleri 1-5 puan arasında değerlendirilmiştir. Bu çalışmada, dijital vatandaşlık olgusunu ölçmek için gençlere yönelik dijital vatandaşlık ölçeği kullanılmıştır. Bu ölçek, dijital vatandaşlığın çok boyutlu yapısını yansıtarak bireylerin dijital iletişim, dijital hak ve sorumluluk, dijital eleştirel düşünme, dijital katılım, dijital güvenlik, dijital beceriler, dijital etik ve dijital ticaret gibi farklı alanlardaki yeterliliklerini değerlendirmektedir. Ölçeğin seçilme gerekçesi, çalışmanın odaklandığı örneklem grubunun (üniversite öğrencileri) dijital teknolojilere aktif erişimi ve katılım potansiyelinin yüksek olmasıdır. Teknoloji, son yıllarda büyük bir hızla gelişmiş ve tekonojinin ortaya çıkardığı bu düzene uyum sağlamak hem devletler hem de toplumlar için dijital vatandaşlık boyutunda önemli hale gelmiştir (Hava ve Gelibolu, 2018). Özellikle genç bireylerin bu bağlamda önemli bir kitle olduğu kabul edilmektedir. Örneklem olarak üniversite öğrencilerinin tercih edilmesinin bir diğer nedeni, dijital vatandaşlık kavramının özellikle genç bireyler arasında şekillenmesi ve dijital kamusal alanlarda en yoğun etkileşimi bu grubun göstermesidir. Gençler için ön planda olan dijital alanın ve dijital çalışmaların birçok kesim için önemli olduğu kabul edilmektedir, özellikle genç bireylerin dijital hak ve sorumluluklarını bilmeleri ve toplum yararına tutum ve davranışlar sergilmeleri geleneksel vatandaşlıktan ziyade dijital vatandaşlığın önemli bir kavram olduğunu ortaya koymaktadır (Kuş vd., 2017). Bu bağlamda, elde edilecek bulgular, dijital vatandaşlığın alt boyutlarının gençler üzerindeki dağılımını ve bu dağılımın sosyo-demografik değişkenlerle ilişkisini ortaya koymak açısından anlamlıdır.

Bu araştırmanın yöntemsel gerekçesi, gençlerin dijital vatandaşlık düzeylerini sistematik ve nesnel biçimde belirlemeye yönelik nicel araştırma yaklaşımına dayanmaktadır. Nicel yöntem, dijital vatandaşlığın bilgi, tutum ve davranış boyutlarını yapılandırılmış ölçekler

aracılığıyla ölçmeye ve değişkenler arası ilişkileri istatistiksel olarak analiz etmeye olanak tanımaktadır. Bu tercih, elde edilen verilerin genellenebilirliğini artırırken, gençlerin dijital katılım ve e-devlet farkındalığını bütüncül biçimde değerlendirmeyi sağlamaktadır. Böylece araştırma, dijital vatandaşlık olgusunun kamu yönetimi bağlamında ölçülebilir ve karşılaştırılabilir yönlerini ortaya koymaktadır. Verilerin analizi, çalışmanın kavramsal çerçevesi ile uyumlu olarak seçilmiş ve ölçeğin çok boyutlu yapısı dikkate alınarak tasarlanmıştır. Alt boyutların ayrı ayrı incelenmesi, dijital vatandaşlığın farklı yönlerini ayrıntılı biçimde değerlendirme imkânı sağlamaktadır. Ayrıca, kullanılan analiz yöntemleri çalışmanın amacına uygun olarak hem bireysel düzeyde hem de alt boyutlar arasındaki ilişkilerin anlaşılmasını desteklemektedir. Bu yaklaşım, yöntemin çalışmanın amaç ve kuramsal çerçevesi ile doğrudan ilişkili olduğunu göstermektedir.

3.2. Evren ve Örneklem

Araştırmanın sonuçlarının genellendiği araştırma kapsamı içerisinde yer alan ve birbirinden farklı özeliklere sahip yığınlar bütününe evren denmektedir (Baltacı, 2018; Ural ve Kılıç, 2021). Bu araştırmanın evrenini, dijital vatandaşlık konusunda farkındalık ve tutumlarını incelemek amacıyla üniversite öğrencileri oluşturmuştur. Araştırmanın örneklemi, bir devlet üniversitesindeki farklı bölümlerde öğrenim gören 19702 öğrenci üzerinden belirlenmiştir. Örneklem, kolayda örnekleme yöntemiyle seçilmiş olup öğrencilere anket uygulaması yapılmıştır. Örneklem büyüklüğü, istatistiksel güç ve güvenilirlik göz önünde bulundurularak belirlenmiştir. Araştırma, genel öğrenci kitlesinin dijital vatandaşlık düzeyine dair bir görüş sunmayı amaçlamakta olup farklı bölümlere ve fakültelere ait öğrencilerden bir örneklem oluşturulmuştur.

Evrende araştırılan konudaki bütün elemanlar bulunmaktadır. Örneklem ise evrenin tamamına ulaşılmayan durumda evreni temsil yetkisine sahip parçayı ifade etmektedir (Özen ve Gül, 2007). Araştırmanın sınırlılığını bir üniversitede okuyan öğrenciler oluşturmaktadır. Araştırmada daha çok veriye ulaşmak amacıyla kolayda örnekleme yöntemi (Haşıloğlu vd., 2015) kullanılarak bireylere ulaşılmıştır. Verilerin elde edilmesinde kampüs içindeki enstitü, fakülte, yüksekokul ve meslek yüksekokullarındaki 18 yaş üzerindeki genç bireylere ulaşılmıştır. Bu çerçevede anket formu/ölçek bireylere hem fiziki ve hem de çevrimiçi olarak verilmiş ve geri dönüşü sağlanan 1014 anket araştırmada değerlendirmeye alınmıştır. Eksik veya hatalı olarak doldurulan anketler ise değerlendirmeye alınmamıştır.

3.3. Veri Toplama Araçları

Verilerin elde edilmesinde Kuş vd., (2017). Gençlere yönelik dijital vatandaşlık ölçeğinden yararlanılmıştır. Araştırmada demografik/genel bilgilerle beraber ölçekte yer alan dijital vatandaşlığın 8 alt boyutu ölçülmüştür.

3.4. Veri Toplama Süreci ve Araştırmanın Etik Boyutu

Veri toplama süreci, anketler aracılığıyla gerçekleştirilmiş ve katılımcılara çevrimiçi ve yüz yüze uygulanmıştır. Anketler, dijital vatandaşlık konusundaki farkındalıkları ölçmeye

yönelik hazırlanmıştır. Veriler 10.10.2024-01.02.2025 tarihleri arasında toplanmıştır. Araştırmanın veri toplama dönemi olan 10.10.2024-01.02.2025 tarih aralığı, Türkiye'de dijitalleşme politikalarının yoğun biçimde gündemde olduğu bir döneme karşılık gelmektedir. Bu süreçte e-devlet hizmetlerinin çeşitlenmesi, yapay zekâ tabanlı kamu uygulamalarının pilot olarak devreye alınması ve dijital güvenlik düzenlemelerinin tartışılması, dijital vatandaşlık algılarının şekillenmesinde etkili olmuştur. Dolayısıyla elde edilen bulgular, yalnızca bireysel deneyimleri değil, aynı zamanda Türkiye'nin dijitalleşme sürecindeki kurumsal ve politik gelişmeleri de yansıtmaktadır. Araştırmanın etik boyutunda katılımcılara araştırmanın amacı ve gizlilik politikaları hakkında bilgi verilmiş, katılımları gönüllülük esasına dayanarak alınmıştır. Kişisel veriler gizli tutulmuş ve sadece araştırma amacıyla kullanılmıştır. Araştırma verilerinin toplanması, Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi Sosyal ve Beşeri Bilimler Bilimsel Araştırma ve Yayın Etik Kurulunun 17.07.2025 tarih ve 09-2025/244 sayılı kararı ile uygun görülmüştür.

3.5. Verilerin Analizi

Araştırmanın verilerinin analizinde SPSS programı kullanılmıştır. Tanımlayıcı istatistiklerden; kategorik değişkenler yüzde olarak, sayısal değişkenler ortalama-standart sapma olarak verilmiştir. Veriler normal dağılım gösterdiği için (Kolmogorov Smirnov) parametrik testlerden yararlanılmıştır. İkili bağımsız gruplarda t testi, üçlü bağımsız gruplarda ANOVA testi kullanılmıştır. Post hoc analiz sürecinde Bonferroni testi tercih edilmiştir. İstatistiksel olarak anlamlılık düzeyi $p \leq 0,05$ olarak belirlenmiştir. Ölçeğin güvenirliğini belirlemede Cronbach alpha katsayısı sonuçlarından yararlanılmıştır. Bu çerçevede Cronbach alpha oranlarında;

• 0-0.40 ise güvenilir değil

• 0.40-0.60 ise düşük güvenilirlikte

• 0.60-0.80 ise oldukça güvenilir

• 0.80-1.00 ise yüksek güvenilirlikte olarak kabul edilmiştir (Yıldız ve Uzunsakal, 2018; Kılıç, 2016).

Araştırmanın temel hipotezi, genç bireylerin e-devletin kullanım alanı ve gelişmişliğiyle ilişkili olarak kamu yönetimindeki paradigma değişimlerine bağlı olarak dijital vatandaşlık düzeylerinin yüksek olduğu varsayımına dayanmaktadır. Bu çerçevede aşağıdaki hipotezler ortaya konmuştur:

H1: Cinsiyetlere göre erkekler kadınlara göre daha yüksek düzeyde dijital vatandaşlık düzeyine sahiptir. (Desteklendi)

H2: Aile gelir durumu, dijital vatandaşlıkla anlamlı bir farklılığa sahiptir. (Desteklenmedi)

H3: En uzun süre yaşanılan yerler ile dijital vatandaşlık arasında anlamlı bir farklılık bulunmaktadır. (Desteklenmedi)

H4: Okunulan bölümlerle dijital vatandaşlık arasında anlamlı bir farklılık bulunmaktadır. (Desteklendi)

H5: Toplumsal farkındalıkla ilgili çalışmalarda bulunma durumu ve dijital vatandaşlık arasında anlamlı bir farklılık bulunmaktadır. (Desteklendi)

3.6. Geçerlik ve Güvenirlik

Araştırmada kullanılan anket soruları, daha önce geçerliği ve güvenirliği yapılan araştırmaya/ölçeğe dayanmakta olup ölçeğin geçerlik ve güvenirliğinin belirlenmesine yönelik olarak ayrıca Cronbach alpha analizi yapılmış ve yüksek güvenirlikte bir iç tutarlılık oranı ortaya çıkmıştır.

3.7. Araştırmanın Sınırlılıkları

Bu araştırmada, örneklem seçiminde kolayda örnekleme yöntemi kullanılmıştır. Bu yöntem, zaman ve maliyet açısından uygulama kolaylığı sağlasa da, elde edilen bulguların evrene genellenebilirliğini sınırlandırmaktadır. Araştırma kapsamında ulaşılan 1.014 katılımcı, gönüllülük esasına göre araştırmaya dahil edilmiş olup yanıt vermeyen öğrencilerin demografik ve akademik profilleri hakkında ayrıntılı veri bulunmamaktadır. Veriler hem çevrim içi anket formu hem de yüz yüze uygulamalar yoluyla toplanmıştır. Çevrim içi veri toplama yöntemi, katılımcılara zaman ve mekân esnekliği sağlamakta; yüz yüze veri toplama ise araştırmacının anket sorularını açıklama ve katılımı teşvik etme fırsatı sunmaktadır. Bununla birlikte, veri toplama yöntemlerindeki bu farklılık, katılımcıların soruları algılama biçimlerinde, yanıt verme motivasyonlarında ve sosyal arzu edilirlik eğilimlerinde değişkenlik yaratmış olabilir. Araştırmada geri dönüş oranı, anketin ulaştırıldığı toplam 16.000 kişilik evrene kıyasla yaklaşık %6,34 olarak gerçekleşmiştir.

4. BULGULAR

Katılımcıların yaş ortalaması 20,43±1,62 ve %67'sinin kadın olduğu belirlenmiştir. Katılımcıların büyük çoğunluğunun okudukları bölüm ile ilgili kariyer/gelecek planlamaları yaptığı saptanmıştır. İnternetin en çok (%82,7) sosyal medya amaçlı kullanıldığı belirlenmiştir (Tablo 2). Bireylerin aile yapılarına bakıldığında çekirdek aile yapısının büyük oranda olduğu görülmektedir. Özellikle bireylerin en uzun süre yaşadıkları yerler ele alındığında şehirde yaşayan bireylerin araştırmada büyük bir orana sahip olduğu görülmüştür. Kentsel alanın vatandaşlık değerlerin yaşatılmasında ve sürdürülmesindeki etkisi dikkate alındığında kırsal alanlara göre ön planda olduğu kabul edilen bir durumdur.

Tablo 2. Katılımcıların Tanıtıcı Özellikleri

Tanıtıcı Özellik	Sayı	Yüzde (%)
Yaş Minimum: 18 Maksimum: 25 20,43±1,62		

Cinsiyet		
Kadın	679	67,0
Erkek	335	33,0
Aile yapısı		
Çekirdek aile	829	81,8
Geleneksel/büyük aile	132	13,0
Parçalanmış aile	53	5,2
Aile gelir durumu		
Gelir giderden az	233	23,0
Gelir gidere eşit	579	57,1
Gelir giderden fazla	202	19,9
Yaşamınızı en uzun süre geçirdiğiniz yer		
Köy	164	16,2
İlçe	306	30,2
Şehir	315	31,1
Büyükşehir	229	22,6
Okunulan bölüm		
Sosyal Bilimler	329	32,5
Sağlık Bilimleri	407	40,1
Fen-Mühendislik Bilimleri	278	27,4
Okunulan bölüm ile ilgili kariyer/gelecek planlama yapma durumu		
Evet	887	87,5
Hayır	127	12,5
Günlük ortalama internet kullanımı		
1-2 saat	143	14,1
3-4 saat	426	42,0
5 saat ve üzeri	445	43,9
İnterneti en çok hangi amaçla kullanma durumu		
Oyun	64	6,3

Sosyal Medya	839	82,7
Araştırma	79	7,8
Alışveriş	32	3,2
Toplumsal farkındalıkla ilgili çalışmalarda bulunma durumu		
Evet	505	49,8
Hayır	509	50,2

Tablo 3. Ölçeğin Cronbach's Alpha Katsayısı Sonuçları

Ölçek	Cronbach's Alpha Kat sayısı
Dijital Vatandaşlık Ölçeği	0,838

Araştırmada ölçeğin geçerlik ve güvenirliğinin belirlenmesine yönelik olarak Cronbach alpha analizi yapılmış ve 0,838 olarak yüksek güvenirlikte bir oran ortaya çıkmıştır (Yıldız ve Uzunsakal, 2018; Kula Kartal ve Mor Dirlik, 2016).

Tablo 4. Ölçeğin Basıklık-Çarpıklık Değerlerinin Karşılaştırılması

Kurtosis (Basıklık)	Skewness (Çarpıklık)
0,938	-0,652

Ölçeğin basıklık-çarpıklık değerleri -2 ile +2 arasında olduğu için sonuçlar normal dağılımı desteklemektedir. Normallik dağılımında çarpıklık ve basıklık değerleri incelenmiştir. Bu değerler ±2 arasında olduğunda dağılım normal olarak kabul edilmektedir (George ve Mallery, 2010).

Tablo 5. Dijital Vatandaşlık Ölçeği Hata ve Uyum İyiliği Değerleri

İndeks	Değer	Kabul Edilebilir Sınır	Uyum Düzeyi
χ^2/df	1,452(2.22)	≤ 3	İyi Uyum
RMSEA	0.65	≤ 0.08	Kabul edilebilir
CFI	0.93	≥ 0.90	İyi Uyum

NFI	0.99	≥ 0.90	İyi Uyum
GFI	0.87	≥ 0.85	Kabul edilebilir

Dijital vatandaşlık ölçeğinin doğrulayıcı faktör analizi sonuçları incelendiğinde araştırma modelinin iyi uyum sağladığı görülmektedir.

Doğrulayıcı faktör analizinde modelin geçerliliğini değerlendirmek için sık kullanılan uyum iyiliği değerleri Yaklaşık Hataların Ortalama Karekökü (Root Mean Square Error of Approximation, RMSEA), Karşılaştırmalı Uyum İndeksi (Comparative Fit Index, CFI), Normlaştırılmamış Uyum İndeksi (Non-Normed Fit Index, NNFI), Normlaştırılmış Uyum İndeksi (Normed Fit Index, NFI), İyilik Uyum İndeksi (Goodness of Fit Index, GFI)'dir (Şimşek 2007). RMSEA değerinin 0.05 ile 0.10 arasında bir değer alması modelin kabul edilebilir düzeyde olduğunu, 0.05 den küçük bir değerde olması ise modelin iyi uyum sergilediğini göstermektedir (Çokluk vd., 2016).

Tablo 6. Dijital Vatandaşlık Ölçeği Faktör Yükleri

Ölçek Madde No	**Faktör Yükleri**
1. madde	0,838
2. madde	0,832
3. madde	0,851
4. madde	0,754
5. madde	0,894
6. madde	0,756
7. madde	0,782
8. madde	0,703
9. madde	0,746
10. madde	0,896
11. madde	0,852
12. madde	0,752

13. madde	0,789
14. madde	0,741
15. madde	0,765
16. madde	0,783
17. madde	0,816
18. madde	0,741
19. madde	0,783
20. madde	0,802
21. madde	0,814
22. madde	0,867
23. madde	0,722
24. madde	0,734
25. madde	0,769
26. madde	0,851
27. madde	0,812
28. madde	0,741
29. madde	0,765
30. madde	0,737
31. madde	0,816
32. madde	0,741
33. madde	0,796
34. madde	0,802
35. madde	0,814
36. madde	0,867

37. madde	0,722
38. madde	0,734
39. madde	0,765
40. madde	0,764
41. madde	0,816
42. madde	0,741
43. madde	0,796
44. madde	0,743
45. madde	0,814
46. madde	0,867
47. madde	0,722
48. madde	0,754
49. madde	0,735

Faktör yükleri 0,703 ile 0,896 arasında değişmektedir. Ölçekteki tüm maddeler 0,70'in üzerinde yük değerine sahiptir; bu da maddelerin faktörü iyi temsil ettiğini göstermektedir. En yüksek faktör yükü 10. madde (0,896), en düşük faktör yükü ise 8. madde (0,703) olarak belirlenmiştir. Genel olarak bakıldığında, ölçek maddelerinin büyük kısmı 0,75 ile 0,85 aralığında toplanmış olup homojen bir dağılım göstermektedir. Bu sonuçlar, dijital vatandaşlık ölçeğinin yapı geçerliğinin güçlü olduğunu, maddelerin ait oldukları faktörlerle yüksek düzeyde ilişkili olduğunu ortaya koymaktadır.

Tablo 7. Katılımcıların Dijital Vatandaşlık Frekans Analizi

	Tamamen katılıyorum	Katılıyorum	Kararsızım	Katılmıyorum	Tamamen katılmıyorum
	n	n	n	n	n
	%	*%*	*%*	*%*	*%*
Sosyal medyada yaptığım paylaşımları herkesin	154	199	176	290	195
	15,2	*19,6*	*17,4*	*28,6*	*19,2*

görmesinde bir sakınca görmem.*					
Tanımadığım birisine resim, video ya da bilgi gönderirim.*	38 *3,7*	47 *4,6*	76 *7,5*	161 *15,9*	692 *68,2*
Yaptığım paylaşımlara zorbalık ve kabalık içeren yorumlar yapılmışsa, aynı şekilde karşılık veririm.*	134 *13,2*	138 *13,6*	287 *28,3*	254 *25,0*	201 *19,8*
Yaptığım her şeyi sosyal medyada (facebook, twitter vb.) paylaşmayı severim.*	75 *7,4*	96 *9,5*	185 *18,2*	313 *30,9*	345 *34,0*
Dijital ortamda tanımadığım kişilerle iletişim kurarım.*	60 *5,9*	139 *13,7*	184 *18,1*	281 *27,7*	350 *34,5*
Dijital ortamdaki yazışmalarımda kısaltmalar (nbr, slm, ok vb.) kullanırım.*	126 *12,4*	255 *25,1*	170 *16,8*	170 *16,8*	293 *28,9*
Dijital ortamda beni rahatsız eden durumları ilgili birimlere şikâyet ederim.	280 *27,6*	321 *31,7*	209 *20,6*	124 *12,2*	80 *7,9*
Dijital ortamlarda hakaret içeren her türlü şeyden uzak dururum.	308 *30,4*	284 *28,0*	210 *20,7*	131 *12,9*	81 *8,0*
İnternette iletişim kurarken başkasının özgürlüğünün başladığı yerde benim özgürlüğümün bittiğini bilirim.	240 *23,7*	225 *22,2*	278 *27,4*	139 *13,7*	132 *13,0*
e-devlet hesabımı aktif olarak kullanırım.	307 *30,3*	361 *35,6*	200 *19,7*	100 *9,9*	46 *4,5*
Haksızlığa uğradığımı düşündüğüm konularda e-şikayet sistemini (CİMER vb.) kullanırım.	223 *22,0*	302 *29,8*	282 *27,8*	136 *13,4*	71 *7,0*

Dijital ortamlarda sahip olduğum hakları tam olarak bilmiyorum.*	94 *9,3*	240 *23,7*	381 *37,6*	209 *20,6*	90 *8,9*
İnternette kimliğimi gizleyerek gerçek yaşamda benimsemediğim davranışları sergilerim. *	56 *5,5*	79 *7,8*	153 *15,1*	258 *25,4*	468 *46,2*
Uygunsuz içeriğe sahip (ırkçılığa, bağnazlığa ve kabalığa yönlendiren) web sitelerini kullanmam.	500 *49,3*	271 *26,7*	111 *10,9*	63 *6,2*	69 *6,8*
Girişi engellenmiş web sitelerine farklı yollardan girerim.*	104 *10,3*	133 *13,1*	173 *17,1*	234 *23,1*	370 *36,5*
Ekonomik, politik, sosyal konularda internet güvenilir bir kaynaktır.*	99 *9,8*	173 *17,1*	459 *45,3*	185 *18,2*	98 *9,7*
Dijital ortamlardaki kampanyalara detaylı bir şekilde inceledikten sonra katılırım.	206 *20,3*	377 *37,2*	254 *25,0*	111 *10,9*	66 *6,5*
Adaletsiz bulduğum konuları internetten eleştiririm.	129 *12,7*	230 *22,7*	300 *29,6*	226 *22,3*	129 *12,7*
Dijital ortamda okuduğum bilgilerin doğruluğunu sorgulamadan kabul ederim. *	40 *3,9*	80 *7,9*	151 *14,9*	311 *30,7*	432 *42,6*
Arkadaşlarımın paylaşımları benim için güvenilirdir.*	116 *11,4*	264 *26,0*	389 *38,4*	170 *16,8*	75 *7,4*
Dijital ortamda okuduğum bilgiler, günlük hayattaki düşüncelerimi ve kararlarımı etkiler.	112 *11,0*	313 *30,9*	375 *37,0*	146 *14,4*	68 *6,7*
Paylaşılan bir bilginin doğruluğunu araştırmadan bu bilgiyi kullanırım.*	48 *4,7*	105 *10,4*	172 *17,0*	343 *33,8*	346 *34,1*

Dijital ortam üzerinden başlatılan sosyal, ekonomik, kültürel bir kampanyaya destek veririm.	114 *11,2*	271 *26,7*	369 *36,4*	169 *16,7*	91 *9,0*
Resmi kurumlarla, önemli gördüğüm olaylar hakkında İnternet aracılığıyla iletişime geçerim.	137 *13,5*	333 *32,8*	332 *32,7*	160 *15,8*	52 *5,1*
Şehrimi, ülkemi ya da dünyayı ilgilendiren sorunlar için dijital ortamlarda diğer insanlarla işbirliği yaparım.	125 *12,3*	306 *30,2*	305 *30,1*	198 *19,5*	80 *7,9*
Dijital ortamlarda, resmi kurumlardan bilgi edinme hakkımı kullanırım.	248 *24,5*	429 *42,3*	209 *20,6*	92 *9,1*	36 *3,6*
Sosyal medya ortamlarında önemli gördüğüm olaylarla ilgili düşüncelerimi ifade ederim.	171 *16,9*	322 *31,8*	279 *27,5*	152 *15,0*	90 *8,9*
Çevrimiçi ortamdayken kişisel bilgilerimi tanımadığım kişilerle paylaşırım. *	36 *3,6*	63 *6,2*	104 *10,3*	191 *18,8*	620 *61,1*
Dijital ortamda bana gelen her türlü bağlantıya tıklarım.*	45 *4,4*	57 *5,6*	108 *10,7*	182 *17,9*	622 *61,3*
Dijital ortamlardaki güvenliğim için anti virüs programı kullanırım.	153 *15,1*	253 *25,0*	260 *25,6*	183 *18,0*	165 *16,3*
Dijital ortamdan ihtiyacım olan her türlü programı indiririm.*	127 *12,5*	240 *23,7*	263 *25,9*	210 *20,7*	174 *17,2*
Dijital ortamlarda genellikle aynı şifreleri kullanırım.*	136 *13,4*	255 *25,1*	209 *20,6*	232 *22,9*	182 *17,9*

Dijital ortamlarda tanıştığım kişilerle gerçek hayatta buluşurum. *	89 *8,8*	150 *14,8*	274 *27,0*	236 *23,3*	265 *26,1*
Sosyal medya hesabımdan kişisel ayarlarımı düzenleyebilirim.	332 *32,7*	375 *37,0*	172 *17,0*	75 *7,4*	60 *5,9*
İhtiyacıma yönelik dijital araçları (bilgisayar, akıllı telefon vb.) rahatlıkla kullanabilirim.	462 *45,6*	335 *33,0*	121 *11,9*	62 6,*1*	34 *3,4*
İhtiyacım olan bilgilere İnternet üzerinden rahatlıkla ulaşabilirim.	440 *43,4*	364 *35,9*	125 *12,3*	59 *5,8*	26 *2,6*
İhtiyacım olan uygulamaları/programları dijital ortamlardan indirip kullanabilirim.	389 *38,4*	376 *37,1*	152 *15,0*	72 *7,1*	25 *2,5*
Dijital araçlarla ilgili bir sorun yaşadığımda bu sorunu kendim çözebilirim.	204 *20,1*	300 *29,6*	331 *32,6*	121 *11,9*	58 *5,7*
Başkasına ait fikir ve düşünceleri kaynak göstermeden kullanırım.*	61 *6,0*	152 *15,0*	234 *23,1*	294 *29,0*	273 *26,9*
Telif hakkını ihlal eden durumları bilirim.	153 *15,1*	287 *28,3*	315 *31,1*	150 *14,8*	109 *10,7*
Başkalarına ait içerik ve bilgileri (fotoğraf, makale, grafik vb.) izin almadan kullanırım*	67 *6,6*	108 *10,7*	147 *14,5*	206 *20,3*	486 *47,9*
Dijital ortamda yer alan film, oyun ve müzik gibi telif hakkı olan eserleri telif hakkını ödemeden yüklemem.	134 *13,2*	266 *26,2*	303 *29,9*	158 *15,6*	153 *15,1*
En ucuz ürünün olduğu web sitesini tercih ederim.*	134 *13,2*	215 *21,2*	335 *33,0*	209 *20,6*	121 *11,9*

Dijital ortamlarda alışveriş yaparım.	410 *40,4*	356 *35,1*	131 *12,9*	75 *7,4*	42 *4,1*
Bir ürünü tercih etmemde ya da etmememde ürün yorumlarını dikkate alırım.	502 *49,5*	321 *31,7*	98 *9,7*	49 *4,8*	44 *4,3*
Alışveriş yaptığım web sitelerinin kurumsal ve güvenilir olmasına dikkat ederim.	557 *54,9*	260 *25,6*	96 *9,5*	60 *5,9*	41 *4,0*
Alışveriş yaptığım web sitelerinin bilgilerini (isim, telefon, adres, fiyat) not ederim.	334 *32,9*	311 *30,7*	209 *20,6*	103 *10,2*	57 *5,6*
Dijital ortamdan bir ürün almadan önce internetten fiyat araştırması yapmayı tercih ederim.	459 *45,3*	318 *31,4*	128 *12,6*	60 *5,9*	49 *4,8*
Dijital ortamdan yaptığım/yapacağım alışveriş ile ilgili haklarımı bilirim.	382 *37,7*	341 *33,6*	192 *18,9*	59 *5,8*	40 *3,9*

** İşareti olumsuz ifadeleri belirtmektedir.*

Katılımcıların dijital vatandaşlık ölçeğin everdikleri yanıtlar ele alındığında şu sonuçlar ortaya çıkmıştır:

Gençlerin dijital iletişim alt boyutunda yüksek oranlarda olumsuz ifadelere katılmadıkları ve dijital teknolojileri uygun bir şekilde kullandıkları görülmektedir. Dijital hak ve sorumluluklar alt boyutunda olumsuz ifadelere katılmadıkları ve olumlu ifadelerde de hak ve sorumluluk profiline uygun bir yapıya sahip oldukları ortaya çıkmıştır. Eleştirel düşünme dijital vatandaşlık alt boyutunda yüksek düzeyde bir oranda katılımcı oldukları ve olumsuz düşüncelere karşı mesafeli oldukları görülmektedir. Dijital katılım boyutunda ise genel çerçevede kararsız bir tutuma sahip oldukları ortaya çıkmıştır. Dijital güvenlik alt boyutunda yüksek farkındalığa sahip oldukları görülmektedir. Dijital beceriler boyutunda yüksek oranda dijital becerilere sahip oldukları ve buna göre tutumlar geliştirdikleri ortaya çıkmıştır. Dijital etik alt boyutunda da katılımcıların etik ilkelerine uygun düşünce ve davranışlara sahip oldukları araştırma sonuçlarına bakılarak ifade dilebilir. Son olarak dijital ticaret alt boyutunda ise bilinçli ve farkındalığı yüksek bireyler oldukları ortaya çıkmıştır.

Tablo 8. Katılımcıların Dijital Vatandaşlık Ölçeği Alt Boyutlarının Toplam Puan Ortalamaları

Dijital Vatandaşlık Ölçeği	Min. Puan Mak. Puan	Toplam Puan Ort. /St. Sapma
Dijital İletişim	Min.: 6,0 Mak.: 30,0	14,47±4,50
Dijital Hak ve Sorumluluk	Min.:: 10,0 Mak.: 40,0	21,64±5,09
Eleştirel Düşünme	Min.:: 9,00 Mak.: 31,00	18,54±3,19
Dijital Katılım	Min.: 5,00 Mak.: 25,00	13,24±3,59
Dijital Güvenlik	Min.: 6,00 Mak.: 27,00	14,85±3,73
Dijital Beceriler	Min.: 5,00 Mak.:: 25,00	10,45±3,89
Etik	Min.:: 4,00 Mak.:: 20,00	10,27±3,13
Dijital Ticaret	Min.: 7,00 Mak.: 34,00	14,87±4,95
Alt Boyutların Toplamı	Min.: 70,00 Mak.: 186,00	118,32±18,81

Katılımcıların dijital iletişim adlı alt boyut toplam puan ortalaması 14,47±4,50, dijital hak ve sorumluluk adlı alt boyut toplam puan ortalaması 21,64±5,09, eleştirel düşünme adlı alt boyut toplam puan ortalaması 18,54±3,19, dijital katılım adlı alt boyut toplam puan ortalaması 13,24±3,59, dijital güvenlik adlı alt boyut toplam puan ortalaması 14,85±3,73, dijital beceriler adlı alt boyut toplam puan ortalaması 10,45±3,89, etik adlı alt boyut toplam puan ortalaması 10,27±3,13, dijital ticaret adlı alt boyut toplam puan ortalaması 14,87±4,95 olarak belirlenmiş olup ölçeğin toplam puan ortalaması 118,32±18,81 saptanmıştır. Dijital vatandaşlık alt boyutları analiz edildiğinde, katılımcı genç bireylerin dijital iletişim, dijital

katılım, dijital beceriler, dijital etik ve dijital ticaret gibi alanlarda beklenenin altında bir katılım sergiledikleri görülmüştür. Bu durum, gençlerin dijital teknolojilere olan yüksek erişim oranları ve sosyal medya kullanım alışkanlıkları göz önüne alındığında beklenmeyen bir sonuç olarak değerlendirilmektedir. Ancak, bu düşük katılım düzeyinin, gençlerin dijital okuryazarlık seviyelerindeki farklılıklar, bölgesel ve altyapısal eşitsizlikler ile eğitim disiplinlerine göre değişen dijital kültür ve beceri gelişimi gibi yapısal ve toplumsal faktörlerle ilişkilendirilebileceği düşünülmektedir. Özellikle dijital okuryazarlık düzeyi, bireylerin teknolojiyi yalnızca tüketici olarak değil, etkin ve bilinçli vatandaşlık görevlerini yerine getirecek şekilde kullanabilmelerini belirleyen önemli bir faktördür. Bölgesel eşitsizlikler ise dijital hizmetlere erişim ve kullanım becerilerinde farklılıklar yaratarak katılımı olumsuz etkileyebilir. Ayrıca, öğrenim görülen disiplinler arasındaki farklılıklar, dijital etik ve dijital ticaret gibi alt boyutlarda ortaya çıkan tutum farklılıklarını açıklayabilir; zira sağlık, sosyal bilimler veya fen-mühendislik gibi alanların eğitim müfredatları ve dijital kültürleri bu boyutlarda farklılaşmaktadır. Bu çerçevede, dijital vatandaşlığın alt boyutlarındaki düşük katılımın, gençlerin dijital teknolojilerle olan etkileşim biçimleri ve bu teknolojilerden beklentilerindeki çeşitlilikle açıklanması, hem bireysel hem de yapısal düzeyde dijital vatandaşlık gelişimine ilişkin önemli ipuçları sunmaktadır.

Tablo 9. Katılımcıların Tanıtıcı Özelliklerine Göre Ölçek Toplam Puan Ortalamalarının Karşılaştırılması

Özellik	**Toplam Puan Ort. /St. Sapma**	**Test değeri**	***p* değeri**
Cinsiyet			
Kadın	116,21±18,35	-4,750	**0,001**
Erkek	122,03±18,20		
Aile yapısı			
Çekirdek aile	117,69±18,34		
Geleneksel/büyük aile	120,75±19,65	1,523	0,219
Parçalanmış aile	118,43±17,81		
Aile gelir durumu			
Gelir giderden az	119,54±18,40		
Gelir gidere eşit	117,29±18,42	1,433	0,239
Gelir giderden fazla	118,88±18,78		

Yaşamınızı en uzun süre geçirdiğiniz yer			
Köy	119,63±19,28	1,149	0,328
İlçe	117,74±17,81		
Şehir	118,88±18,43		
Büyükşehir	116,52±18,89		
Okunulan bölüm			
Sosyal Bilimler	116,48±17,88	7,066	**0,001**
Sağlık Bilimleri	120,77±18,25		
Fen-Mühendislik Bilimleri	116,17±19,15		
Okunulan bölüm ile ilgili kariyer/gelecek planlama yapma durumu			
Evet	116,90±17,92	-5,179	**0,001**
Hayır	126,73±20,19		
Günlük ortalama internet kullanımı			
1-2 saat	117,14±20,20	10,814	**0,001**
3-4 saat	115,37±17,82		
5 saat ve üzeri	121,09±18,15		
İnterneti en çok hangi amaçla kullanma durumu			
Oyun	118,60±18,45	0,061	0,274
Sosyal Medya	118,01±18,30		
Araştırma	118,77±19,31		
Alışveriş	118,53±22,05		
Toplumsal farkındalıkla ilgili çalışmalarda bulunma durumu			
Evet	115,96±19,06	-3,713	**0,001**
Hayır	120,26±17,67		

Erkeklerin kadınlara göre ölçek toplam puan ortalamalarının daha yüksek olduğu ve istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık olduğu bulunmuştur ($p \leq 0,05$; H1). Dijital vatandaşlık boyutunda erkeklerin kadınlara göre ön yüksek orana sahip olması cinsiyetler arasındaki bu anlamlı farklılığı doğurmuştur. Toplumsal farkındalıkla ilgili çalışmalarda bulunma duruma göre istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık olduğu belirlenmiştir (H5). Katılımcıların günlük internet kullanım süresine göre 5 saat ve üzeri kullananların 3-4 saat ve 1-2 saat kullananlara göre daha yüksek puan aldığı tespit edilmiştir ($p \leq 0,05$). Sağlık bölümlerinde okuyan öğrenciler sosyal ve fen-mühendislik alanında öğrenim gören öğrencilere göre daha yüksek puan almış ve anlamlı bir farklılık elde edilmiştir ($p \leq 0,05$; H4). Araştırmada sağlık bölümlerinde öğrenim gören öğrencilerin, sosyal bilimler ve fen-mühendislik alanlarındaki akranlarına kıyasla daha yüksek dijital vatandaşlık puanları elde ettiği görülmüştür. Bu farklılık, öncelikle sağlık bilimleri eğitim müfredatının doğasıyla ilişkilendirilebilir. Sağlık alanındaki programlar, e-sağlık kayıt sistemleri, dijital hasta dosyaları, tele-sağlık uygulamaları ve laboratuvar otomasyon yazılımları gibi dijital araçların yoğun şekilde kullanıldığı ders ve uygulamaları içermektedir. Bu durum, öğrencilerin dijital okuryazarlık, veri güvenliği, çevrim içi iletişim ve etik bilgi paylaşımı gibi dijital vatandaşlık bileşenleriyle doğrudan temas kurmasını sağlamaktadır. Buna karşılık, sosyal bilimler alanında dijital araç kullanımı genellikle araştırma ve belge yönetimiyle sınırlı kalmakta, fen-mühendislik alanında ise teknik yazılım, simülasyon ve proje temelli çalışmalar öne çıkmaktadır. Bu alanlarda dijital vatandaşlığın etik, güvenlik ve toplumsal sorumluluk boyutları görece daha dolaylı şekilde ele alınmaktadır. Diğer yandan, sağlık fakültelerinin/yüksekokulların sahip olduğu gelişmiş teknolojik altyapı da bu farkın oluşmasında etkili olabilir. Simülasyon merkezleri, dijital eğitim platformları ve yüksek donanımlı laboratuvarlar, öğrencilere gerçekçi ve sorumluluk gerektiren dijital deneyimler sunmaktadır. Bu süreçte öğrenciler, dijital kimlik yönetimi, kişisel verilerin korunması ve bilgi güvenliği konularında pratik beceriler kazanabilmektedir. Fen-mühendislik fakültelerinde kullanılan teknolojiler çoğunlukla üretim, tasarım ve hesaplama odaklı iken, sosyal bilimlerde dijital altyapı imkânları daha sınırlı olabilir. Ayrıca, mesleki yönelim açısından bakıldığında sağlık mesleklerinin doğası, yüksek etik sorumluluk ve kamu yararına hizmet bilincini ön plana çıkarmaktadır. Bu mesleki etik ilkeler, dijital ortamlarda da bilgi paylaşımında hassasiyet, doğru bilgiye erişim, çevrim içi davranışların sorumluluğu gibi dijital vatandaşlık davranışlarına yansıyabilmektedir. Bu durum, disiplin içi dijital kültürün de farklı biçimlerde şekillenmesine neden olmaktadır. Sağlık alanında bu kültür, toplumsal fayda ve etik kullanım ekseninde gelişirken, fen-mühendislikte teknik yenilik ve üretkenlik, sosyal bilimlerde ise eleştirel okuma ve metin tabanlı analiz ön plana çıkmaktadır. Dolayısıyla, sağlık bölümlerinde okuyan öğrencilerin daha yüksek dijital vatandaşlık puanları almaları, hem eğitim içerikleri hem de disiplinin doğasında yer alan dijital kültürün etkisiyle açıklanabilir. İnternet kullanım amacı, gelir durumu, aile tipi, en uzun süre yaşanılan yer, özelliklere göre istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmamıştır ($p \geq 0,05$; H2, H3). Araştırmada, köy, ilçe, şehir ve büyükşehirde yaşayan bireyler arasında dijital vatandaşlık puanları açısından anlamlı bir farklılık bulunmamıştır. Bu sonuç, dijital eşitsizlik literatüründe yer alan *coğrafî yerleşim temelli dijital uçurum*un

araştırmanın örnekleminde zayıfladığını göstermektedir. Geleneksel olarak dijital eşitsizlik, teknolojiye erişim, dijital okuryazarlık ve altyapı kalitesi gibi unsurlarda yerleşim yerleri arasında farklılık olduğu varsayımına dayansa da, bulgular bu durumun özellikle genç nüfus ve öğrenciler için geçerliliğini yitirdiğine işaret etmektedir. Son yıllarda internet erişiminin yaygınlaşması, mobil cihazların ve sosyal medya platformlarının günlük yaşamın parçası hâline gelmesi, kırsal bölgelerde yaşayan bireylerin de büyükşehirlerdeki bireylerle benzer dijital deneyimlere sahip olmasını sağlamıştır. Bu bağlamda, dijital vatandaşlık düzeylerinin artık coğrafi konumdan çok bireysel motivasyon, eğitim ve sosyal çevre gibi etkenlerden etkilendiği söylenebilir. Araştırma bulgusu, dijital kapsayıcılığın özellikle gençler arasında büyük ölçüde sağlandığını göstermektedir.

5. SONUÇ VE ÖNERİLER

Teknolojinin beraberinde getirdiği dijitalleşme toplumun her kesiminde hızlı bir değişime yol açmış, dijital teknolojilerin hızla yaygınlaşması bireylerin, kurumların, hükümetlerin ve bir bütün olarak toplumun günlük yaşantısını radikal bir biçimde değiştirmiştir (Tekdemir ve Çakmakoğlu, 2024). Araştırmada vatandaşlığın geçmişe nazaran daha hareketli ve hızlı bir tarza sahip olduğu görülmektedir. Özellikle Sanayi Devrimi ile modernleşmenin kentsel alanda ortaya çıkardığı durum, bireylerle kamu otoriteleri arasındaki etkileşimi ve iletişimi radikal bir şekilde değiştirmiştir. Devletin kamu yönetimindeki rolü ve etkinliği modernleşme ile birlikte dönüşüme uğramış ve farklı yöntemler ortaya çıkmıştır. E-devletin bu kapsamda bir role büründüğü ifade edilebilir. Bu rol, bireylerin birçok alanda elektronik devletle ilişkilerini etkilemiştir. Bireysel hak ve özgürlüklerin ön plana çıkması ve kamu otoritelerinin buna göre davranmaları vatandaşlık olgusunu çağdaş bir duruma getirmiştir. Dijital vatandaşlık, bu noktada dijital teknolojilerle yapılandırılan vatandaşlığın son halidir. Dijital vatandaşlık kavramı, teknolojileri gelişmesine bağlı olarak sosyal alanda birçok değişikliği beraberinde getirmiştir. Bu değişikliklerin önemli bir boyutu bireylerin tutum ve davranışlarının dijitalleşme kavramı çerçevesinde dönüşüme uğraması ve yeniden şekillenmesidir. Dijital yasa, dijital güvenlik, dijital ticaret, dijital erişim, dijital okuryazarlık, dijital etik, dijital iletişim ve dijital sağlık (Yalçınkaya ve Cibaroğlu, 2019) gibi birçok dijital vatandaşlık alt boyutu kavramın içeriğini şekillendirmektedir. Bu durum, hayatın birçok alanında dijitalleşme ile içli dışlı olan bireylerin vatandaşlık değerlerini ön plana çıkarmaktadır.

Araştırmada e-devletin önemli bir bileşeni ve etkileneni olarak dijital iletişim, dijital hak ve sorumluluk, eleştirel düşünme, dijital katılım, dijital güvenlik, dijital beceriler, etik, dijital ticaret alt boyutları analiz edilmiş ve genç bireylerin bu alt boyutlarda orta düzeyde katılımcı bir düzeyde oldukları görülmektedir. Dijital teknolojileri en fazla kullanan genç bireylerin bu durumu beklenmeyen bir çıktı olarak görülmektedir. Özellikle gelecek kuşak olarak tanımlanan genç bireylerin dijital vatandaşlık boyutlarını anlamlandırmaları ve buna göre tutumlara sahip olmaları önem taşımaktadır. Genç bireylerin ölçeğin olumsuz ifadelerine yönelik olarak bilinçli bir dijital teknoloji kullanıcısı olduğu araştırmanın frekans tablolarına/sonuçlarına bakılarak görülebilir. Cinsiyetle, okunulan bölümle,

bölümle ilgili kariyer planlamalarıyla, günlük internet kullanımıyla ve toplumsal farkındalıkla ilgili çalışmalarda bulunma durumuyla dijital vatandaşlık arasında anlamlı istatistiksel bir fark ortaya çıkmıştır. Dijital vatandaşlığı etkileyen belirli faktörler sabit olmayıp değişkenlik göstermektedir. Aile yapısı, aile gelir durumu, en uzun süre yaşanılan yer ve internetin en çok kullanım amacına göre herhangi anlamlı istatistiksel bir farklılık ortaya çıkmamıştır. Dijital ticaret boyutunda yüksek farkındalığa sahip olan bireyler Cakmak ve Aslan'ın (2018) çalışmasındakine benzer bir şekilde dijital güvenliğe önem verdiklerini göstermiştir. Dijital hak ve sorumluluk alt boyutunda yüksek bir oranda farkındalığa sahip genç bireylerin bu durumu, Kaya ve Kaya'nın (2014) çalışmasıyla benzerlik göstermektedir. Ancak Görmez'in (2016) çalışmasında dijital hak ve sorumluluklar boyutunda düşük bir farkındalık söz konusudur. Dijital güvenlik alt boyutunda farkındalığa sahip bireylerin bu durumu Yılmaz vd., (2016) ve Çetin ve Yıldız Baklavacı (2024) çalışmalarıyla benzerlik göstermektedir. Dijital vatandaşlık boyutunun Çolak ve Öztürk'ün (2022) çalışmasında olduğu gibi yüksek çıktığı görülmektedir. Dijital vatandaşlığın genç bireylerde birçok yönden bilindiği ve buna göre tutum ve davranışlara sahip oldukları görülürken, Görmez'in (2017) çalışmasında ise kavramın yeterli düzeyde anlaşılmadığı ortaya çıkmıştır.

Dijital vatandaşlığın gelişimi ve bireylerin vatandaşlık bağlamında hak ve özgürlüklere sahip olması çeşitli faktörlere bağlı olmaktadır. Bu çerçevede dijital vatandaşlık eğitiminin sonuç verici olacağı öngörülmektedir. Bu durumun eğitim müfredatında kapsamlı bir şekilde yer alması ve dijital okuryazarlık ile etik konularında farkındalığın oluşturulması, dijital vatandaşlık boyutunda gerçekçi bir yapıya kavuşulmasında etkili olacaktır. Bu noktada ailelerin de çocuklarına rehberlik edici düşünce ve tutumlara sahip olması önem taşımaktadır. Kamu kurumları ile özel sektör arasında yapılacak işbirliği ile dijital platformların bireysel hakları koruyacak bir yapıya getirilmesi mümkün olabilmektedir. Özellikle kişisel verilerin korunması ve siber suçların önlenmesine yönelik yapılacak hukuki düzenlemelerin dijital alanı sağlıklaştıracağı düşünülmektedir.

Teknolojinin hızla geliştiği bu çağda, vatandaşlık kavramı farklı bir boyuta evrilmiştir. İnternetin ve dijital teknolojilerin yaygınlaşmasıyla birlikte dijital toplumlar şekillenmeye başlamıştır. Bu yeni toplumsal yapıda, çevrimiçi faaliyetlerle katılımın artırılması, demokrasinin güçlendirilmesi, eğitim süreçlerinde fırsat eşitliğinin sağlanması ve teknolojiyi etkin bir şekilde kullanabilen bireylere duyulan ihtiyaç, dijital vatandaşlık kavramını önemli bir olgu haline getirmiştir (Karakuyu ve Ocak, 2024: 317). Özellikle kamu yönetiminde ortaya çıkan gelişmeler ile talep ve beklentilerin vatandaşlık çerçevesinde ele alınması ve buna göre bir ortamın yaratılması vatandaşlık gereklerine göre bir alanı zorunlu kılmaktadır. Bu durum teknolojinin büyük bir seviyede etki ettiği vatandaşlık olgusunun değişimi ve dönüşümü açısından da kayda değerdir. Özelikle dijital vatandaşlığın alt boyutları olan dijital iletişim, dijital hak ve sorumluluk, eleştirel düşünme, dijital katılım, dijital güvenlik, dijital beceriler ile etiğin vatandaşlığın önemli bileşenleri olarak tanımlandığı kabul edilmektedir. Kamu yönetiminde sorumlu ve duyarlı vatandaşlığın bileşenleri olarak tanımlanan bu faktörler dijital alanla ilişkili olarak

vatandaşlık değerlerinin yaşatılması ve sürdürülebilmesi için önemlidir. E-devlet ve dijital vatandaşlık, dijital dönüşüm sürecinin kamu yönetimi ve yurttaşlık ilişkilerine yansıyan iki temel boyutunu oluşturur. E-devlet uygulamaları aracılığıyla vatandaşları, devlet ilişkilerinde zaman/mekândan bağımsız kılan özellik süreklilikle ifade edilmekte ve vatandaşlar her zaman bilgi ve hizmet alabilmektedir (Elçiçeği, 2024). Dijital dönüşüm, dijital teknolojilerin iş süreçlerine ve uygulamalara entegre edilmesini ifade etmektedir (İmamoğlu vd., 2024). Bilimsel çerçevede değerlendirildiğinde e-devlet; şeffaflık, hesap verebilirlik, katılımcılık ve etkinlik ilkeleri doğrultusunda kamu hizmetlerinin dijital ortamda yeniden yapılandırılmasını ifade ederken; dijital vatandaşlık ise bireylerin bu dijital kamu alanında aktif, bilinçli ve sorumlu birer aktör olarak yer alma becerilerini vurgular. Dolayısıyla dijital vatandaşlık, e-devlet uygulamalarının toplumsal etkilerini anlamada ve bu uygulamaların demokratikleşme süreçlerine katkısını değerlendirmede kritik bir kavramsal araç olarak öne çıkar. Bu iki kavramın etkileşimi, dijitalleşen devlet-yurttaş ilişkilerinin niteliğini belirlemekte ve dijital topluma geçişin yönünü tayin etmektedir.

Araştırmanın özgünlüğü, özellikle Türkiye'nin dijitalleşme sürecinde gençlerin dijital vatandaşlık düzeylerinin, e-devlet kullanımı ve dijital güvenlik algıları çerçevesinde incelenmesinde değerlendirilebilir. Türkiye'nin dijitalleşme süreci hızla ilerlerken, gençlerin bu sürece olan katılımı ve bu katılımın kamu yönetimi bağlamındaki rolü, önemli bir araştırma boşluğu oluşturmakta ve literatürde sınırlı sayıda ele alınmaktadır. Bu bağlamda araştırma, bu boşluğa ışık tutmak ve gençlerin dijitalleşmeye dair stratejik rollerini vurgulaya dönüktür. Araştırmanın örneklemi olan üniversite öğrencileri, dijital teknolojiler ve e-devlet hizmetlerine erişim konusunda yüksek bir potansiyele sahip olan bir gruptur. Üniversite öğrencileri, yalnızca dijital araçları etkin bir şekilde kullanan değil, aynı zamanda toplumsal ve siyasal katılım açısından kritik bir rol üstlenen bireylerdir. Bu nedenle, bu grup üzerinde yapılan bir araştırma, dijital vatandaşlık kavramının toplumsal düzeyde nasıl evrildiğini anlamak açısından büyük önem taşımaktadır. Ayrıca, Türkiye'nin dijitalleşme sürecinde e-devlet hizmetlerinin erişilebilirliği, güvenlik algıları ve dijital katılım kapasiteleri üzerine yapılan sınırlı sayıda araştırma, bu alanda derinlemesine bir inceleme yapılmasını gerektirmektedir. Bu durum kamu yönetimi bağlamında gençlerin etkinliğini ifade etmektedir. Gençlerin dijital vatandaşlık düzeyleri, yalnızca bireysel bir fenomen olmanın ötesinde, toplumsal katılım ve kamu yönetimi üzerindeki etkileri açısından da kritik bir öneme sahiptir. Bu bağlamda, araştırmada e-devlet kullanımı ve dijital güvenlik algıları gibi unsurların ele alınması, araştırmanın pratik anlamda değerini vurgulamaktadır. Araştırmada gençlerin dijital vatandaşlık düzeylerine dair yapılan önceki çalışmalara kıyasla daha fazla bağlam sunmak amaçlanmıştır. Araştırmanın amacı, Türkiye'nin dijitalleşme sürecinde gençlerin tutum ve davranışlarını ortaya çıkarmaya yöneliktir.

Dijital vatandaşlık, yalnızca bireylerin dijital ortamda hak ve sorumluluklarını yerine getirmesi değil, aynı zamanda kamu yönetimi süreçleriyle etkileşim kurma biçimlerini de dönüştürmektedir. Bu çerçevede, öncelikle kamu politikaları açısından dijital vatandaşlık,

hizmetlerin erişilebilirliği ve eşitliği bakımından kritik bir rol üstlenmektedir. Dijitalleşen kamu hizmetleri, vatandaşların farklı sosyo-ekonomik koşullarına rağmen devletle etkileşime girme imkânlarını artırmakta; böylelikle kamu politikalarının kapsayıcı ve etkin bir şekilde uygulanmasına katkıda bulunmaktadır. Öte yandan dijital vatandaşlık, katılım mekanizmaları üzerinden de kamu yönetimiyle doğrudan ilişki kurmaktadır. E-dilekçe, çevrimiçi danışma süreçleri, dijital katılım platformları gibi araçlar, vatandaşların karar alma süreçlerine doğrudan dâhil olmasına olanak tanımaktadır. E-dilekçe vatandaşların seslerini ifade edebildiği bir araçtır (Karkin ve Janssen, 2020). Bu durum, klasik kamu yönetimi anlayışının ötesinde, yönetime katılımın sürekliliğini ve etkinliğini artırarak demokratik değerleri güçlendirmektedir. Aynı zamanda kamusal politikaların da içeriği ve şekli de bu kapsamda şekillenebilecektir. Dijital vatandaşlık, dijital yönetişim bağlamında şeffaflık, hesap verebilirlik ve çok aktörlü iş birliğini destekleyen bir işlev görmektedir. Dijital araçlar aracılığıyla kamu yönetimi yalnızca vatandaşlarla değil, aynı zamanda sivil toplum kuruluşları, özel sektör ve diğer paydaşlarla da etkileşim kurmakta; böylelikle yönetişim ilkelerinin hayata geçirilmesine katkıda bulunmaktadır. Bu bağlamda dijital vatandaşlık, kamu yönetimi perspektifinden bakıldığında, demokratikleşme, katılımcılık ve kurumsal kapasiteyi güçlendiren bir kavramsal çerçeve olarak değerlendirilebilir.

Dijital vatandaşlık bağlamında teorik öneriler de sıralanabilimektedir. Kamu yönetimi açısından gençlerin dijital vatandaşlık kavramını anlaması ve bu sorumlulukları etkin bir şekilde yerine getirmesi, toplumsal düzenin dijitalleşen dünyasında kritik bir rol oynamaktadır. Bu daha çok e-devletin rolü noktasında ön plana çıkmaktadır. Bu bağlamda, dijital vatandaşlık teorilerinin gençler için özel olarak şekillendirilmesi gerekmektedir. Kamu yönetimi, gençlerin dijital hakları ve sorumlulukları konusunda bilinçlenmelerini sağlamak amacıyla dijital okuryazarlık seviyelerini artırmaya yönelik politikalar geliştirmelidir. Genç bireylerin özellikle bilişimle daha fazla ilgili olduğu ve buna göre tutumlar geliştirdikleri görülmektedir. Araştırmaya genç bireylerin dahil edilmesi bu kapsamda değerlendirilmektedir. Dijital eşitsizliklerin ortadan kaldırılması ve gençlerin dijital güvenlik, etik kullanım gibi konularda bilgi sahibi olmaları için kapsamlı teorik yaklaşımlar geliştirilmelidir. Kamu politikalarının, gençlerin dijital dünyada daha bilinçli ve güvenli bir şekilde hareket edebilmesi için dijital vatandaşlık anlayışını sadece eğitimle sınırlamadan, tüm dijital hizmetlerde erişilebilir ve güvenli ortamlar sunacak şekilde şekillendirilmesi gerekmektedir. Bu doğrultuda, dijital vatandaşlık teorilerinin gençlerin sosyo-ekonomik özelliklerine göre özelleştirilmesi, devletin dijital eşitlikçi ve kapsayıcı politikalar oluşturmasına yardımcı olacaktır.

Kamu otoriteleri, dijital vatandaşlık konusunda gençleri bilinçlendirmek ve dijital dünyada daha güvenli bir şekilde yer almalarını sağlamak için somut adımlar atmalıdır. Okullarda, üniversitelerde ve diğer gençlik merkezlerinde dijital vatandaşlık eğitim müfredatları oluşturulmalı, dijital haklar, güvenlik ve etik kullanımlar gibi konulara ağırlık verilmelidir. Kamu yönetimi, gençlerin dijital dünyada karşılaştıkları tehditlere karşı daha hazırlıklı olmaları için dijital güvenlik eğitimlerini devlet politikalarına dâhil etmelidir. Bu tür eğitimler, gençlerin çevrimiçi güvenliklerini artırarak dijital ortamda karşılaştıkları risklere

karşı daha dirençli olmalarını sağlayacaktır. Kamu yönetimi, dijital platformlarda etik ve sorumlu davranışları teşvik etmek için düzenlemeler yaparak, gençlerin dijital ortamda güvenli ve bilinçli bir şekilde hareket etmelerini sağlamalıdır. Kendine ve çevresine saygı (dijital etik, dijital erişim, dijital hukuk), kendine ve çevresindekilere eğitim ve kendiyle ve çevresindekilerle iletişim kurmak (dijital iletişim, dijital okuryazarlık, dijital ticaret), kendini ve diğerlerini korumak (dijital hak ve sorumluluklar, dijital güvenlik ve dijital sağlık) gibi Akduman ve Karahan'ın (2022) ifade ettiği dijital vatandaşlık alt boyutları önemli görülmektedir. Buna paralel bir çerçevenin oluşturulması önem taşımaktadır. Dijital vatandaşlık, hızla dijitalleşen dünyada bireylerin dijital haklarını, sorumluluklarını ve güvenliğini doğru bir şekilde yönetebilmesi için kritik bir alandır. Hem teorik hem de pratik düzeyde yapılacak iyileştirmelerin, dijital toplumun sağlıklı bir şekilde gelişmesini sağlayacağı gibi, dijital vatandaşlık anlayışının tüm bireylere yayılmasına da etki edeceği bilinmektedir.

Genel bir çerçevede değerlendirildiğinde; dijital vatandaşlık bilincinin yaygınlaştırılması, toplumsal ve bireysel açıdan önemlidir. Bu bilinç, hem bireylerin hem de toplumun dijital dünyada daha güvenli ve özgür bir şekilde hareket etmesini sağlayacaktır. Eğitim kurumları, aileler ve toplumun çeşitli paydaşları, dijital vatandaşlık kültürünün yerleşmesi için katkı sunmalı ve bu alanda sürekli olarak farkındalık çalışmaları yürütmelidir. Dijital dünyanın sunduğu fırsatlardan en iyi şekilde yararlanabilmek için bilinçli ve sorumlu bireyler yetiştirmek, geleceğin daha güvenli ve etik bir dijital toplumu için atılacak en önemli adımlardan biridir. Özellikle genç bireyler dışındaki yaş gruplarının da dijital ortamlarda yer almasına olanak sağlayacak faaliyetlerin gerekliliği bulunmaktadır. Araştırma, gençlerin dijital vatandaşlık durumlarının saptanmasına yönelik bir analize dayanmaktadır. Farklı değişken ve parametrelerle diğer yaş gruplarının da dijital vatandaşlık durumlarının incelenmesine yönelik farklı bölgelerde ve şehirlerde yapılacak araştırmaların literatüre katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

Araştırma ve Yayın Etiği Beyanı

Makalenin tüm süreçlerinde Manisa Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi'nin araştırma ve yayın etiği ilkelerine uygun olarak hareket edilmiştir. Çalışma için etik kurul izni alınmıştır (Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi Sosyal ve Beşeri Bilimler Bilimsel Araştırma ve Yayın Etik Kurulunun 17.07.2025 tarih ve 09-2025/244 sayılı kararı).

Yazarların Makaleye Katkı Oranları

Bu çalışma, makale yazarı tarafından kaleme alınmıştır.

Çıkar Beyanı

Yazarın herhangi bir kişi ya da kuruluş ile çıkar çatışması yoktur.

KAYNAKÇA

Akduman, G., ve Karahan, G. (2022). Dijital Çağın Öğrencileri Dijital Vatandaşlar Mı?. *FSM Mesleki Bilimler Dergisi, 1*(1), 92-111.

Aldemir, C., ve Avşar, M.N. (2020). Pandemi Döneminde Dijital Vatandaşlık Uygulamaları. Avrasya *Sosyal ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi (ASEAD), 7*(5), 148-169.

Almalı, V., ve Yıldırım, A. (2025). E-devlet Uygulamalarının Yolsuzluğu Azaltma Potansiyeli: Ampirik Bir İnceleme. *Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, *27*(48), 266-279.

Altıok, S., ve Kahraman, S. (2024). Üniversite Öğrencilerinde Dijital Oyun Bağımlılığının Duygu Düzenleme Güçlüğüne ve Sosyal Kaygı Düzeyine Etkisinin İncelenmesi. *Manisa Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, *22*(3), 277-295.

Aslan, S., ve Çakmak, Z. (2018). Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Dijital Vatandaşlık Davranışlarının Bazı Değişkenler Açısından İncelenmesi. *Adıyaman University Journal of Educational Sciences*, *8*(1), 72-99.

Ateş, V., ve Koçak, A. (2024). Kamu Kurumu Çalışanlarının Dijital Vatandaşlık Yeterlik Düzeylerinin Belirlenmesi ve Bazı Demografik Değişkenlere Göre İncelenmesi. *Kamu Yönetimi ve Teknoloji Dergisi*, *6*(2), 141-160.

Atmaca, K. (2016). 'E-devlet'ten 'Olgun Devlet'e Ya da E-devlet'in Olgunlaştırılması. *Denetişim*, *2*, 31-43.

Aydın, A., ve Öztürk, E. (2023). Dijital Vatandaşlık Eğitiminin İnsani Değerlerin Gelişimine Etkisi. *Erciyes Journal of Education*, *7*(1), 1-21. https://doi.org/10.32433/eje.1234074.

Babaoğlu, C. (2022). Digitalization of Governments during the Pandemic: The Case of Türkiye. *İnsight Turkey*, *24*(3), 152-167.

Baltacı, A. (2018). Nitel Araştırmalarda Örnekleme Yöntemleri ve Örnek Hacmi Sorunsalı Üzerine Kavramsal Bir İnceleme. *BEÜ SBE Dergisi*, *7*(1), 231-274.

Bhat, S.A., Kansana, K., ve Khan, J.M. (2016). A Review Paper on E-Commence. *Asya Journal of Technology & Management Research*, *6*(1), 16-21.

Brichacek, A. (2014). *Infographic: Citizenship in the Digital Age*. http://www.iste.org/explore/Article Detail?articleid=192. (Erişim tarihi: 09.11.2024).

Bülbül, T., Çuhadar, C., Özgür, H., Dündar, Ş., Ilgaz, G., Akgün, F., Kurum Tiryakioğlu, G., ve Çuhadar, S. (2025). Exploring The Digital Citizenship Levels of High School Students. *International Innovative Education Researcher*, *5*(1), 52-97.

Çağırkan, B. (2024). Dijital Çağda Göçmenlerin Sosyal Uyum Süreci: Yeni Medyanın Gücü ve Eşitsizliklerin Derinleşmesi. *Manisa Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, *22*(4), 450-464.

Çankaya Kurnaz, S. (2024). Türkiye'nin E-devlet Olgunluk Düzeyi: BM E-devlet Gelişmişlik Endeksi Üzerinden Bir Değerlendirme. *Yönetim Bilimleri Dergisi, 22*(Özel Sayı: Endüstri 4.0 ve Dijitalleşmenin Sosyal Bilimlerde Yansımaları), 1417-1449.

Çatlı, M., ve Keskin, S. (2021). İnsan Haklarının Değişime Açık Konusu: Dijital Vatandaşlık Kavramı Üzerine Bir İnceleme. *Ombudsman Akademik, 7*(14), 199-229.

Çeliksoy, E., ve Canga, H.D. (2024). Türkiye's Technologıcal Change, E-Government And Public Administration. *Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, *26*(47), 768-792.

Çetin, M., ve Yıldız Baklavacı, G. (2024). Öğretmenlerin Dijital Vatandaşlık Kavramına Yönelik Algıları: Nitel Bir Analiz. *İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi*, *13*(4), 139-163.

Çetin, M.Ş. (2025). Knowledge Level of Generation Z in Terms of Basic Citizenship Rights: The Case of Muş Alparslan University Students. *Turkish Studies - Economy*, *20*(3), 1421-1440. https://dx.doi.org/10.7827/TurkishStudies.82920.

Çokluk, Ö., Şekercioğlu, G., ve Büyüköztürk, Ş. (2016). S*osyal Bilimler İçin Çok Değişkenli İstatistik SPSS ve LİSREL Uygulamaları*. Ankara: Pegem Akademi.

Çolak, A., ve Öztürk, T. (2022). Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Dijital Vatandaşlık Düzeylerinin Çeşitli Değişkenler Açısından İncelenmesi. *Uluslararası Sosyal Bilgilerde Yeni Yaklaşımlar Dergisi, 6*(2), 310-337.

Çubukçu, A., ve Bayzan, Ş. (2013). Türkiye'de Dijital Vatandaşlık Algısı ve Bu Algıyı İnternetin Bilinçli, Güvenli ve Etkin Kullanımı ile Artırma Yöntemleri. *Middle Eastern & African Journal of Educational Research,* 5, 148-174.

Dede, A. (2024a). Dijital İletişim, Dijital Vatandaşlık, Dijital Yönetişim ve CİMER. *Abant Sosyal Bilimler Dergisi*, *24*(1), 355-365.
Dede, A. (2024b). Geleneğin Dijitalleşmesi ve Dijital Düğün. *Türk & İslam Dünyası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, *11*(40), 69-83.
Dede, A. (2024c). Dijital Vatandaşlığın Dokuz Boyutu ve E-devlet Uygulamaları. *EKEV Akademi Dergisi*, *97*, 15-27.
Dede, A. (2025). Dijitalleşmenin Toplumsal Yapıya Etkisi: Dilek Şikâyet Kutusu, Dijital Talep ve Sağlık Sektörü. *Mevzu-Sosyal Bilimler Dergisi*, *13*, 963-990.
Demirkıran, S., ve Terzioğlu, M.K. (2024). Dijital Devlet Ekosisteminin Güçlendirilmesi İçin Dijital Vatandaşlık Ölçeği Araştırması. *Journal of Management and Economics*, *31*(4), 849-870.
Dere, İ., ve Yavuzay, M. (2019). Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Dijital Vatandaşlık Göstergelerinin İncelenmesi. *MANAS Sosyal Araştırmalar Dergisi, 8*(3), 2400-2414. https://doi.org/10.33206/mjss.537592.
Elçi, A.C., ve Sarı, M. (2016). Bilişim teknolojileri ve Yazılım Dersi Öğretim Programına Yönelik Öğrenci Görüşlerinin Dijital Vatandaşlık Bağlamında İncelenmesi. *Ç.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, *25*(3), 87-102.
Elçiçeği, B. (2024). E-Demokrasi Uygulamalarından Elektronik Oy Kullanımının Türkiye'de Uygulanabilirliğine Yönelik Vatandaş Görüşlerinin İncelenmesi. *Manisa Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, *22*(1), 324-348. https://doi.org/10.18026/cbayarsos.1425683.
Farmer, L. (2010). 21. Century Standards for İnformation Literacy. *Leadership*, *39*(4), 20-22.
Fernández-Prados, J.S., Lozano-Díaz, A., ve Ainz-Galende, A. (2021). Measuring digital citizenship: A comparative analysis. *Informatics*, *8*(18), 1-13.
Floridi, L. (2018). Soft Ethics and the Governance of the Digital. *Philosophy & Technology*, *31*, 1-8. https://doi.org/10.1007/s13347-018-0303-9.
George, D., ve Mallery, P. (2010). SPSS for windows step by step: A simple guide and reference (10th ed.). Pearson.
Görmez, E. (2016). Öğretmen Adaylarının "Dijital Vatandaşlık ve Alt Boyutları" Hakkındaki Görüşleri (Bir Durum Çalışması). *Turkish Studies*, *11*(21), 125-144.
Görmez, E. (2017). Öğretmenlerin "Dijital Vatandaşlık ve Alt Boyutları" Hakkındaki Düzeyleri (Van İli Örneği). *Akademik Bakış Uluslararası Hakemli Sosyal Bilimler Dergisi, 60*, 52-74.
Görög, V., ve Udvari, B. (2023). How to Assess Responsible Digital Citizenship? Economics Students İn the Digital World. *Society and Economy*, *2*, 112-135. https://doi.org/10.1556/204.2022.00028.
Haşıloğlu, S.B., Baran, T., ve Aydın, O. (2015). Pazarlama Araştırmalarındaki Potansiyel Problemlere Yönelik Bir Araştırma: Kolayda Örnekleme ve Sıklık İfadeli Ölçek Maddeleri. *Pamukkale İşletme ve Bilişim Yönetimi Dergisi*, *2*(1), 19-28.
Hava, K., ve Gelibolu, M.F. (2018). The İmpact of Digital Citizenship İnstruction Through Flipped Classroom Model on Various Variables. *Contemporary Educational Technology*, *9*(4), 390-404. https://doi.org/10.30935/cet.471013.
Hollandsworth, R., Dowdy, L., ve Donovan, J. (2011). Digital Citizenship in K-12: It takes a village. *Techtrends Tech Trends*, *55*, 37-47.
Ilyas, G., Rahmia, S., Tamsah, H., ve Yusriadi, Y. (2022). Does Fear Of Missing Out Give Satisfaction in Purchasing Based on Social Media Content? *International Journal of Data and Network Science*, *6*(2), 409-418.
Indama, V. (2022). Digital Governance: Citizen Perceptions and Expectations of Online Public Services. *Interdisciplinary Studies in Society, Law, and Politics*, *1*(2), 12-18. https://doi.org/10.61838/kman.isslp.1.2.3.
International Society for Technology in Education (ISTE), (2018). *Citizenship in the Digital Age*. https://elearninginfographics.com/citizenship-digital-age-infographic/. (Erişim Tarihi: 09.11.2024)
İmamoğlu, S.Z., İmamoğlu, S.E., Avsuz, A.A., ve Türkcan, H. (2024). Dönüşümsel Liderlik ve Örgütsel Çevikliğin Dijital Dönüşüm Üzerine Etkisi. *Manisa Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, *22*(2), 311-328.

Jæger, B. (2021). Digital Citizenship – A Review of the Academic Literature. *dms – der moderne staat – Zeitschrift für Public Policy, Recht und Management*, *14*(1-2021), 24-42. https://doi.org/10.3224/dms.v14i1.09.

Jwaifell, M. (2018). The Proper Use of Technologies As A Digital Citizenship İndicator: Undergraduate English language students at Al-Hussein Bin Talal University. *World Journal of Education, 8*(3), 86-94.

Kahraman, F., ve Kahraman, A.B. (2016). Mevsimlik İstihdamın Eğitimli Gençleri: İnşaatlarda Çalışan Üniversite Öğrencileri Üzerine Bir Araştırma. *Süleyman Demirel Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, *38*, 183-201.

Karagöz, U. (2024). Dijital Dönüşüm Sürecinde Kamu Yönetimi 2.0. *İdarecinin Sesi Dergisi*, *221*, 19-26.

Karakuyu, A., ve Ocak, G. (2024). Dijital Vatandaş Farkındalık Ölçeği Geliştirme Çalışması. *Cumhuriyet International Journal of Education*, *13*(2), 316-326.

Karkin, N., ve Janssen, M. (2020). Structural Changes Driven by E-petitioning Technology: Changing The Relationship Between The Central Government and Local Governments. *Information Technology for Development*, *26*(4), 837-855. https://doi.org/10.1080/02681102.2020.1742078.

Kaya, A., ve Kaya, B. (2014). Öğretmen Adaylarının Dijital Vatandaşlık Algısı. *International Journal of Human Sciences*, *11*(2), 346-361.

Kim, M., ve Choi, D. (2018). Development of Youth Digital Citizenship Scale and İmplication for Educational Setting. *Educational Technology & Society, 21*(1), 155-171.

Kim, W., Jeong, O.R., Kim, C., ve So, J. (2011). The Dark Side of the Internet: Attacks, costs and responses. *Information Systems*, *36*(3), 675-705.

Kula Kartal, S., ve Mor Dirlik, E. (2016). Geçerlik Kavramının Tarihsel Gelişimi Ve Güvenirlikte En Çok Tercih Edilen Yöntem: Cronbach Alfa Katsayısı. *Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 16*(4), 1865-1879.

Kuloğlu, A., Orhan, F.G., ve Kaya Gürsoy, İ. (2025). Ortaokul Öğrencilerinin Dijital Vatandaşlık Düzeylerinin İncelenmesi. *Uluslararası Bilim ve Eğitim Dergisi*, *8*(2), 101-115. https://doi.org/10.47477/ubed.1635674.

Kuş, Z., Güneş, E., Başarmak, U., ve Yakar, H. (2017). Development of a Digital Citizenship Scale for Youth: A Validity and Reliability Study. *Journal of Computer and Education Research*, *5*(10), 298-316.

Lindfors, M., Pettersson, F., ve Olofsson, A.D. (2021). Conditions for Professional Digital Competence: The Teacher Educators' View. *Education Inquiry*, *12*(4), 390-409.

Martin, F., Gezer, T., Wang, W.C., Petty, T., ve Wang, C. (2020). Examining K-12 Educator Experiences From Digital Citizenship Professional Development. *Journal of Research on Technology in Education*, *54*(1), 143-160.

Mossberger, K., Tolbert, C.J., ve McNeal, R.S. (2008). *Digital citizenship: The İnternet, Society, and Participation*. Cambridge: Massachusetts Institute of Technology MIT Press.

Nordin, M.S., Ahmad, T.B.T., Zubairi, A.M., Ismail, N.A.H., Rahman, A.H.A., Trayek, F.A.A., ve Ibrahim, M.B. (2016). Psychometric Properties of a Digital Citizenship Questionnaire. *International Education Studies*, *9*(3), 71-80.

Okur Çakıcı, F. (2019). *E-demokrasi Bağlamında E-yönetişim, E-katılım ve E-oylama Kavramlarının İncelenmesi*. Parlak, B., ve Doğan, K.C. (Eds.), E-yönetişim (ss. 177-194). Beta Basım Yayın Dağıtım.

Önen, S.M., ve Kahraman, N. (2022). Kamu Hizmetlerinin Sunumunda Dijitalleşme Üzerine Bir Değerlendirme. *Uluslararası Akademik Birikim Dergisi*, 5(2), 424-432.

Öngören, H. (2022). Türkiye'de İnternet Kullanım Eğilimi ve Dijital Vatandaşlık Algısının İnsan Hakları Bağlamında İncelenmesi. *Türkiye İnsan Hakları ve Eşitlik Kurumu Akademik Dergisi, 5*(9), 47-82.

Özcan, N. (2021). Dijital Etik Üzerine Nitel Bir Araştırma. *Gençlik Araştırmaları Dergisi, 9*(25), 89-108.

Özçelik Baloğlu, Ö. (2023). Teknolojik Bir Dönüşüm Olarak Dijitalleşme Kavramı ve Etkileri. *Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi SBE Dergisi*, 13(2), 1189-1210.

Özdemir, M. (2018). Ağ Toplumu ve Siyasal Hareketlilik: Ağ Toplumunda Siyasal İktidarın Konumu. *Medeniyet Araştırmaları Dergisi*, *2*(4), 127-138.

Özen, Y., ve Gül, A. (2010). Sosyal ve Eğitim Bilimleri Araştırmalarında Evren-Örneklem Sorunu. *Atatürk Üniversitesi Kazım Karabekir Eğitim Fakültesi Dergisi*, *15*, 394-422.

Özer, M.A. (2017). Yönetişimden Dijital Yönetişime: Paradigma Değişiminin Teknolojik Boyutu. *Hak-İş Uluslararası Emek ve Toplum Dergisi, 6*(16), 457-479.

Öztürk, G. (2021). Digital Citizenship and İts Teaching: A Literature Review. *Journal of Educational Technology & Online Learning, 4*(1), 31-45.

Öztürk, M. (2021). Dijital Vatandaşlık Araştırmalarının İncelenmesi: Kavramsal ve Yöntemsel Eğilimler. *Yükseköğretim ve Bilim Dergisi, 11*(2), 385-393.

Pangrazio, L., ve Sefton-Green, J. (2021). Digital Rights, Digital Citizenship and Digital Literacy: What's the Difference?. *Journal of New Approaches in Educational Research, 10*(1), 15-27.

Paselle, E., Nurrahman, M.A., Taufik, M., ve Pratiwi Fatmala, A.N. (2025). E-Government and Citizen Participation: Enhancing Public Accountability Through Digital Technology. *International Journal for Science Review*, *2*(2), 1-11.

Polat, M. (2024). *Yapay Zeka ve Kamu Yönetiminde Dijital Dönüşüm*. in: Şahin, A. (ed.), Güncel Kamu Yönetimi Uygulamaları. Özgür Yayınları.

Rheingold, H. (2012). *Net Smart: How to Thrive Online*. MIT Press.

Ribble, M. (2011). *Digital citizenship in schools*. Washington DC, The International Society for Technology in Education.

Sari, İ. (2019). *Sosyal Bilgiler Eğitiminde Öğretmenlere Uygulanan Seminer ve Öğrencilere Yapılan Etkinliklerin Katkıları Bakımından Dijital Vatandaşlık Olgusu*. (Yayınlanmamış doktora tezi). Necmettin Erbakan Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Konya.

Sari, İ., ve Taşer, S. (2018). Türkiye'de Dijital Vatandaşlıkla İlgili Yapılan Yüksek Lisans ve Doktora Tezlerinin İncelenmesi. *Anemon Muş Alparslan Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 6*(6), 1063-1069.

Senemoğlu, O., ve Göçeri, E.E. (2025). Dijital Çağda Yönetim: E-devlet ve Bilişim Uygulamaları Sonrasında Yerel Yönetimler: Mahalle Muhtarlıkları Üzerine Bir Değerlendirme. *Yönetim Ekonomi Edebiyat İslami ve Politik Bilimler Dergisi*, *10*(1), 61-76.

Shin, B., Floch, F., Rask, M., Bæck, P., Edgar, C., Berditchevskaia, A., Mesure, P., ve Branlat, M. (2024). A systematic analysis of digital tools for citizen participation. *Government Information Quarterly*, *41*(3), 101954. https://doi.org/10.1016/j.giq.2024.101954.

Simsek, E., ve Simsek, A. (2013). New Literacies for Digital Citizenship. *Contemporary Educational Technology*, *4*(2), 126-137.

Somyürek, S. (2019). *From Traditional Citizenship to Digital Citizenship*. https://epale.ec.europa.eu/en/blog/traditional-citizenship-digital-citizenship. (Erişim Tarihi: 10.12.2024).

Szedmák, B., Varga, L., ve Szabó, R.Z. (2025). Digital Transformation of Public Services: The Case of the Document Management Application. *International Journal of Public Administration*, 1-18. https://doi.org/10.1080/01900692.2025.2520522.

Şen, A.T. (2025). Dijital vatandaşlık: Bir Ölçek Uyarlama Çalışması. *Çankırı Karatekin Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, *15*(1), 108-128. 10.18074/ckuiibfd.1447631.

Şener, T., ve Eren, N.Ü. (2021). E-devlet'in Yönetişim Bağlamında Değerlendirilmesi. *Karadeniz Araştırmaları*, *18*(72), 863-873.

Taş, İ., Uçacak, K., ve Çiçek, Y. (2017). Türk Kamu Yönetiminde Yaşanan Dijital Dönüşümün Bürokratik İşlemlerin Azaltılması Üzerindeki Etkileri. *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, *22*(Kayfor 15 Özel Sayısı), 2303-2319.

Taşel, F. (2020). Dijitalleşmenin Ticarete ve Ekonomiye Etkisi. *Beykoz Akademi Dergisi*, *8*(2), 127-137.

Tekdemir, N., ve Çakmakoğlu, D. (2024). AB Ülkelerinde Dijital Dönüşümün Sürdürülebilir Kalkınmaya Yansımaları: Kamusal Politikalar Açısından Bir Değerlendirme. *Manisa Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, *22*(1), 149-166.

Temiz, M., ve Yılmaz, İ. (2025). E-devlet Kullanımının Güvenilirlik ve Memnuniyet Algısı Üzerine Bir Araştırma. *Optimum Ekonomi ve Yönetim Bilimleri Dergisi*, *12*(2), 487-507.

Tutar, H., Erdem, A.T., ve Şahin, N. (2024). Dijital Vatandaşlık Ölçeği (DVÖ): Geçerlilik ve Güvenirlik Çalışması. *Alanya Akademik Bakış, 8*(1), 310-327.

Ural, A., ve Kılıç, İ. (2021) *Bilimsel Araştırma Süreci ve SPSS İle Veri Analizi*. Ankara: Detay Yayıncılık.

Usanmaz, A., ve Kahraman, F. (2020). Güvencesizlik, Gençlik ve İnşaat: İnşaatın Eğitimli Gençleri Üzerine Bir Araştırma. *Gençlik Araştırmaları Dergisi*, *8*(20), 106-134.

Vlaanderen, A., Bevelander, K.E., ve Kleemans, M. (2020). Empowering Digital Citizenship: An Anticyberbullying İntervention to İncrease Children's İntentions to İntervene on Behalf of the Victim. *Computers in Human Behavior*, (112), 1-11. https://doi.org/10.1016/j.chb.2020.106459.

Walters, M.G., Gee, D., ve Mohammed, S. (2019). A literature review: Digital citizenship and the Elementary Educator. *International Journal of Technology in Education (IJTE), 2*(1), 1-21.

Webster, J. (2025). Defining Digital Citizenship and Digital Citizenship Education: A Delphi Study. *Journal of Research on Technology in education*. https://doi.org/10.1080/15391523.2025.2536564.

Xu, S., Harrison, H.H., MacLeod, J., ve Zhu, S. (2019). Social media competence and digital Citizenship Among College Students. *Convergence*, *25*(4), 735-752.

Yalçınkaya, B., ve Cibaroğlu, M.O. (2019). Dijital Vatandaşlık Algısının İncelenmesi: Ampirik Bir Değerlendirme. *BMIJ*, *7*(4), 1188-1208.

Yazar, İ., ve Bayın, A. (2023). Etik ve Dijital Etik Üzerine Yapılan Çalışmalara Analitik Bir Yaklaşım. *YENİSEY Uluslararası Dil, Edebiyat ve Eğitim Dergisi, 4*(2), 1-22.

Yeşiltaş, E., ve Gez Çinpolat, A. (2022). Bibliometric Analysis of Studies on Digital Citizenship in Education, *CUJOSS*, *46*(1), 149-158.

Yeşiltaş, E., ve Gez, A. (2022). Eğitimde Dijital Vatandaşlık İle İlgili Araştırmalara Yönelik Bibliyometrik Bir Analiz. *Cumhuriyet Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, *46*(1), 149-158.

Yıldırım Özmutlu, S., ve Arun, K. (2025). Yönetimde Dijital Dönüşüm: Lojistik Yönetimi Bağlamında Görgül Bir Araştırma. *Manisa Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, *23*(2), 260-279.

Yıldırım, S., ve Keser, H. (2024). Dijital Hak ve Sorumluluklar Ölçeği Geliştirme Çalışması. *Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, *61*, 414-437.

Yıldız, B. (2023). İlkokul Dördüncü Sınıf Sosyal Bilgiler Ders Kitabının Dijital Vatandaşlık Bağlamında İncelenmesi. *Cumhuriyet Uluslararası Eğitim Dergisi*, *12*(3), 583-598.

Yıldız, D., ve Uzunsakal, E. (2018). Alan Araştırmalarında Güvenilirlik Testlerinin Karşılaştırılması ve Tarımsal Veriler Üzerine Bir Uygulama. *Uygulamalı Sosyal Bilimler Dergisi, 2*(1), 14-28.

Yılmaz, A., ve Bozkurt, Y. (2014). Türkiye'de E-devlet Pratiğinin Atipik Bir Örneği: Tek Adımda Hizmet Birimleri. *Cumhuriyet Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, *15*(1), 293-311.

Yılmaz, E., Şahin, Y.L., ve Akbulut, Y. (2016). Öğretmenlerin Dijital Veri Güvenliği Farkındalığı. *Sakarya University Journal of Education*, *6*(2), 26-45.

Yılmaz, O., ve İbret, B.Ü. (2023). Ortaokul Öğrencilerinin Dijital Vatandaşlık Düzeylerini Belirlemeye Yönelik Bir Ölçek Geliştirme Çalışması. *Muş Alparslan Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 3*(1), 59-77.